

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

SPRIEDUMS

Latvijas Republikas vārdā

Rīgā 2023. gada 7. decembrī

lietā Nr. 2022-20-01

Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs Aldis Laviņš, tiesneši Irēna Kucina, Gunārs Kusiņš, Jānis Neimanis, Artūrs Kučs, Anita Rodiņa un Jautrīte Briede,

piedaloties pieteikuma iesniedzējai Jūlijai Stepaņenko un viņas pilnvarotajam pārstāvim zvērinātam advokātam Artūram Zvejsalniekam,

institūcijas, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeimas – pilnvarotajam pārstāvim zvērinātam advokātam Tomam Krūmiņam,

ar tiesas sēdes sekretāri Alisi Ziemeli,

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu, 17. panta pirmās daļas 11. punktu un 28. pantu,

Rīgā 2023. gada 1., 2. un 8. novembrī tiesas sēdē ar lietas dalībnieku piedalīšanos izskatīja lietu

“Par likuma “Par pagaidu papildu prasībām Saeimas deputātu un pašvaldības domju deputātu darbam” 2. panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96. pantam un 101. panta pirmajai daļai”.

Konstatējošā daļa

1. Saeima 2021. gada 12. novembrī pieņēma likumu “Par pagaidu papildu prasībām Saeimas deputātu un pašvaldību domju deputātu darbam”, kas stājās spēkā

2021. gada 14. novembrī (turpmāk – Likums). 2022. gada 1. aprīlī Likums zaudēja spēku.

Likuma 2. pants noteica, ka no 2021. gada 15. novembra Saeimas darbā ir tiesīgs piedalīties tikai tāds Saeimas deputāts, kurš šajā likumā noteiktajā kārtībā ir uzrādījis sadarbspējīgu Covid-19 sertifikātu, kas apliecina vakcinācijas vai pārslimošanas faktu (turpmāk – sertifikāts), kā arī deputāts, kurš saņēmis klīniskās universitātes slimnīcas speciālista vai konsīlija atzinumu par vakcinācijas atlikšanu uz noteiktu laiku un uzrādījis sadarbspējīgu sertifikātu par negatīvu testa rezultātu.

2. Pieteikuma iesniedzēja – Jūlija Stepaņenko (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēja) – uzskata, ka Likuma 2. pants (turpmāk – apstrīdētā norma) neatbilst Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 96. pantam un 101. panta pirmajai daļai.

Pieteikuma iesniedzēja bija 13. Saeimas deputāte. Apstrīdētās normas dēļ Pieteikuma iesniedzējai no 2021. gada 15. novembra līdz 2022. gada 31. martam bijusi liegta iespēja piedalīties Saeimas darbā, proti, piedalīties Saeimas un tās komisiju sēdēs, un būt par pilnvērtīgu tautas priekšstāvi. Tomēr viņa turpinājusi pildīt savus Saeimas deputātes pienākumus, iesniedzot priekšlikumus likumprojektiem, deputātu jautājumus un sazinoties ar vēlētājiem.

Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka vakcinācija nevar tikt uzspiesta kā vienīgais nosacījums tam, lai persona turpinātu darboties savā profesijā vai pildīt savus amata pienākumus. Citu valstu pieredze esot pierādījusi, ka Covid-19 infekcijas ierobežošana ir iespējama, veicot regulārus Covid-19 testus, vēdinot telpas un cilvēkiem ievērojot savstarpēju distanci. Latvija esot bijusi vienīgā valsts pasaulē, kurā parlamenta deputātam tika atņemtas tiesības pārstāvēt savus vēlētājus, balsojot un debatējot pat attālinātajās sēdēs. Aizliedzot Pieteikuma iesniedzējai piedalīties attālinātajās sēdēs, neesot sasniegts neviens no Likuma mērķiem.

Ikvienam esot tiesības pašam pēc visu risku izvērtēšanas pieņemt lēmumu par vakcināciju, vadoties no savas veselības prioritātēm. Pēc Pieteikuma iesniedzējas ieskata, apstrīdētā norma tai ierobežojusi Satversmes 96. pantā garantēto izvēles brīvību jautājumos par savu ķermeni un pārkāpusi tiesības uz fizisko integritāti.

Vakcīnām esot būtiskas blaknes, turklāt tās vēl neesot pietiekami izpētītas, kā arī neesot pilnvērtīgi izpētīta blakņu mijiedarbība ar citiem medikamentiem. Risks, ka tieši vakcīna var nodarīt kaitējumu Pieteikuma iesniedzējas veselībai un, iespējams, pat dzīvībai, esot bijis lielāks nekā risks, ka viņas dabiskā imunitāte var nebūt pietiekama nelabvēlīgo seku novēršanai iespējamās inficēšanās ar Covid-19 gadījumā.

Pieteikuma iesniedzējas apgādībā esot četri nepilngadīgi bērni, un viņa nevēlējusies pakļaut sevi potenciālam riskam, ko varētu radīt vakcinācijas blaknes. Pieteikuma iesniedzēja ar savu apdomīgo rīcību, proti, mazinot kontaktus, distancējoties, nēsājot masku, dezinficējot rokas, veicot darbu attālināti, vēdinot telpas un neapmeklējot sabiedriskas vietas, esot pietiekami ierobežojusi savas tiesības sabiedrības labā.

Satversmes 96. panta tvērumā ietilpstošās tiesības netikt ārstētam bez piekrišanas nozīmējot to, ka personai ir jābūt brīvai izvēlei lemt par medicīnisku manipulāciju veikšanu vai neveikšanu. Jebkādi valsts noteikti tieši vai netieši piespiedu līdzekļi, kas vērsti uz personas piekrišanas iegūšanu, pārkāpjot šīs tiesības. Izvēli starp ienākumu zaudēšanu un sevis pakļaušanu pašam nevēlamai medicīniskai manipulācijai nevarot uzskatīt par brīvprātīgu izvēli.

Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka Likums tika pieņemts, pārkāpjot labas likumdošanas principu. Par attiecīgo likumprojektu atbildīgā komisija un Saeima esot ignorējušas Saeimas Juridiskā biroja iebildumus un brīdinājumus par apstrīdētās normas neatbilstību Satversmei. Steidzamība un īpaši īsais priekšlikumu iesniegšanas un izskatīšanas termiņš liedzis ieinteresētajām personām iespēju piedalīties diskusijā. Neesot reāli izvērtēta likumprojekta atbilstība Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) Pirmā protokola 3. pantam.

Par leģitīmu mērķi Saeimas deputāta tiesību ierobežošanai varētu atzīt tikai mērķi aizsargāt sabiedrības veselību un drošību. No apstrīdētās normas izrietošais Pieteikuma iesniedzējas tiesību ierobežojums esot bijis patvaļīgs un acīmredzami nesamērīgs ar šo leģitīmo mērķi.

Likumā norādīto mērķi – atbilstoša rīcība infekcijas apkarošanai – bijis iespējams sasniegt ar mazāk ierobežojošiem līdzekļiem, proti, ar regulāru Covid-19 testu veikšanu. Covid-19 tests esot līdzvērtīgs vakcinēšanai vai pārslimošanai. Turklāt zinātnē esot pausta atziņa, ka pat pilnībā vakcinētas personas var nodot vīrusu tālāk citām personām.

Joprojām neesot skaidri zināms vakcīnu iedarbības ilgums, un esošās Covid-19 vakcīnas nenodrošinot imunitāti pret vīrusu. Inficēšanās risku varot mazināt ar saprātīgu uzvedību – ievērojot higiēnu, nēsājot medicīnisko masku, distancējoties, izvairoties no sabiedriskām vietām. Likumdevējs neesot nopietni izvērtējis, vai tā izvirzītos mērķus nevarētu sasniegt ar tādu mazāk ierobežojošu līdzekli kā Saeimas darba organizēšana jauktā (hibrīda) formā. Neesot paskaidrots, kādu apstākļu dēļ tas objektīvi nebūtu iespējams.

Pārējie Likuma 1. pantā norādītie mērķi esot politiski, tie esot sasniedzami ar citiem līdzekļiem un neesot saistīti ar Pieteikuma iesniedzējas pamattiesību ierobežošanu. Prasība, lai Saeimas deputātam būtu sertifikāts, neesot piemērota Likuma mērķu sasniegšanai. Sabiedrības ieguvums no tā, ka Pieteikuma iesniedzējai ir sertifikāts, būtu niecīgs un neesot samērojams ar viņas pamattiesību aizskārumu.

Pieteikuma iesniedzēja vērš uzmanību uz to, ka viņa Saeimā pārstāvējusi opozīciju. Opozīcija jeb mazākums esot jāpasargā no vairākuma patvaļas. Ar Likumu nosakot vakcināciju pret Covid-19 kā obligātu priekšnosacījumu darbam Saeimā, vairākums esot pārkāpis gan demokrātiskas valsts principu, gan varas dalīšanas principu.

Pieteikuma iesniedzējai bijis pienākums savā darbā pildīt Satversmi un likumus un atturēties no publiskiem aicinājumiem nepildīt kādu normatīvo aktu. Taču neesot bijis un nevarējis būt pienākums paust pozitīvu attieksmi pret kādu normatīvo aktu vai veicināt sabiedrības labvēlīgu attieksmi pret tādu normatīvo aktu, kura būtībai Pieteikuma iesniedzēja nepiekrīt un kuru viņa uzskata par neatbilstošu Satversmei. Opozīcijas pārstāvja piespiešana demonstrēt fiktīvu uzticību parlamentārā vairākuma īstenotajai politikai neesot savienojama ar demokrātijas ideju.

Tiesas sēdē Pieteikuma iesniedzējas pārstāvis norādīja, ka likumprojekts pirms otrā lasījuma Saeimā esot būtiski mainīts. Tā kā priekšlikumu iesniegšanas termiņš bijis ļoti īss, Pieteikuma iesniedzējai trūcis laika reaģēt uz izmaiņām, koriģējot un grozot savus priekšlikumus. Ar Likumu esot radīta tiesiskā nenoteiktība, jo Pieteikuma iesniedzējai liegta daļa Saeimas deputāta tiesību, taču pārējo daļu viņa īstenojusi, lai gan par to neesot saņēmusi atlīdzību. Turklāt Pieteikuma iesniedzēja saglabājusi deputātes mandātu un visus no šā mandāta izrietošos ierobežojumus attiecībā uz amatu savienošanu. Tādējādi Pieteikuma iesniedzējai neesot bijis citas iespējas nopelnīt iztikas

līdzekļus. Vēl Pieteikuma iesniedzējas pārstāvis norādīja, ka iepriekš minētais alternatīvais līdzeklis – Covid-19 testu veikšana – neesot attiecināms uz ierobežojumu piedalīties Saeimas un tās komisiju attālinātajās sēdēs.

3. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeima – uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 96. pantam un 101. panta pirmajai daļai.

Atsevišķu personu atteikšanās no vakcinācijas varējusi vēl vairāk aizskart citu indivīdu tiesības tikt pasargātiem no Covid-19 infekcijas. Persona varot izvēlēties, ka tā nevakcinēsies, bet, ņemot vērā šīs izvēles radīto slogu sabiedrībai, kā arī riskus un iespējamo kaitējumu apkārtējiem, valsts un veselības aprūpes institūciju izmaksas, esot pamatoti tas, ka no šādas izvēles var izrietēt sekas konkrētu ierobežojumu veidā.

Vakcinēšanās pienākuma noteikšana Latvijā bijusi nepieciešama, ņemot vērā Likuma 1. pantā noteiktos mērķus. Tie esot atzīstami par svarīgiem sociāliem un sabiedrības veselības aizsardzībā balstītiem mērķiem. Līdz apstrīdētās normas pieņemšanas brīdim īstenotie pasākumi neesot bijuši pietiekami efektīvi, lai ierobežotu Covid-19 izplatīšanos. Tāpēc bijuši nepieciešami citi, it īpaši sociāla rakstura ierobežojumi, lai uzlabotu epidemioloģisko situāciju un aizsargātu sabiedrības veselību.

Ja valsts apzinās sabiedrības veselības risku, bet nerīkojas, lai to novērstu, tās bezdarbību varot uzskatīt par Konvencijas 2. panta pārkāpumu. Nepieciešamība panākt pēc iespējas lielāku vakcinācijas pret Covid-19 aptveri un veicināt puļa imunitāti bijusi būtisks un pietiekams iemesls vakcinācijas noteikšanai par pienākumu.

Pieejamie pētījumi liecinot, ka pilnībā vakcinētām personām un personām, kas jau iepriekš inficējušās ar Covid-19, inficēšanās risks ir zems vismaz sešus mēnešus. Imunoloģiskie un epidemioloģiskie pierādījumi arī apliecinot, ka vakcinācija pēc inficēšanās ievērojami pastiprina aizsardzību un vēl vairāk samazina inficēšanās risku. Atļautās Covid-19 vakcīnas esot drošas un pietiekami efektīvas, lai novērstu smagu slimības gaitu, hospitalizāciju un nāvi.

Neesot pamatoti uzskatīt, ka relatīvi zemais blakņu risks būtu atsvēris vispārēju nepieciešamību aizsargāt sabiedrības drošību. Vakcinācija esot ierobežojusi Covid-19 infekcijas izplatību un atvieglējusi valsts veselības aprūpes sistēmas funkcionēšanu. Lai arī vakcinēšanās neizslēdz inficēšanās iespēju, tā samazinot inficēšanās seku negatīvās izpausmes.

Saeima uzskata, ka apstrīdētās normas pieņemšanas procedūrā nav pieļauti tādi būtiski pārkāpumi, kas būtu par pamatu atzīšanai, ka šai normai nav juridiska spēka. Apstrīdētā norma esot pieņemta ārkārtējās situācijas laikā un bijusi tieši saistīta ar nepieciešamību ierobežot Covid-19 izplatību. Saeimas Juridiskā biroja iebildumi pret apstrīdēto normu esot ņemti vērā. Politiskās izšķiršanās rezultātā, jo īpaši ņemot vērā plašākas sabiedrības intereses, šiem iebildumiem tomēr neesot dota priekšroka. Tāpat esot pēc iespējas uzklauti un ņemti vērā arī konstitucionālo tiesību ekspertu viedokļi.

Sākotnēji likumprojekta pieņemšanas jēga un pamatmērķis bijis noteikt pagaidu prasības epidemioloģiski drošu apstākļu nodrošināšanai Saeimas un tās komisiju klātienes sēdēs. Taču, epidemioloģiskajai situācijai valstī ievērojami pasliktinoties, Likuma mērķi esot precizēti, lai vairāk atbilstu epidemioloģiskās situācijas uzlabošanai valstī kopumā.

Likuma mērķu sasniegšana esot bijusi iespējama, tikai vairojot sabiedrības uzticēšanos valstī īstenotajai Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības politikai. Tādā veidā esot veicināts vakcinācijas pret Covid-19 aptveres pieaugums un nodrošināta sabiedrības veselības un drošības interesēm atbilstoša rīcība.

Pēc Saeimas ieskata, nav šaubu par to, ka Covid-19 izplatības ierobežošana, inficēto, hospitalizēto un mirušo personu skaita mazināšana, kā arī vakcinācijas pret Covid-19 aptveres palielināšana bija tādas darbības, kas vērstas uz sabiedrības drošības un jo īpaši cilvēku dzīvības un veselības aizsardzību. Tādējādi apstrīdētajai normai esot bijuši leģitīmi mērķi – demokrātiskas valsts iekārtas un sabiedrības drošības aizsardzība.

Ar apstrīdēto normu noteiktais Pieteikuma iesniedzējas pamattiesību ierobežojums esot bijis piemērots leģitīmo mērķu sasniegšanai. Pēc apstrīdētās normas pieņemšanas vakcinācijas pret Covid-19 aptvere Latvijā esot būtiski palielinājusies. Lai gan tiešas korelācijas neesot, nevarot noliegt to, ka sabiedrības uzticēšanās valstī īstenotajai Covid-19 izplatības pārvaldības politikai būtiski pieaugusi tieši pēc apstrīdētās normas spēkā stāšanās. Arī vairākos citos aspektos situācija Latvijā Covid-19 izplatības ziņā esot uzlabojusies. Saeima uzskata, ka būtiskā Covid-19 krīzes seku samazināšanās tieši pēc apstrīdētās normas spēkā stāšanās netieši apliecina valstī īstenotās Covid-19 izplatības pārvaldības politikas pareizumu un citstarp arī to, ka bija

nepieciešams noteiktām iedzīvotāju grupām paredzēt obligātu sertifikāta uzrādīšanu darba pienākumu turpināšanai.

Regulāra Covid-19 testu veikšana neesot tikpat iedarbīgs līdzeklis kā sertifikāta esība. Testētā persona varot atrasties tā saucamajā inkubācijas periodā, kas tai radot viltus drošības sajūtu. Līdz brīdim, kad testētā persona kļūst infekcioza, tā varot būt paspējusi inficēt daudzas citas personas. Pieņemot apstrīdēto normu, likumdevēja mērķis bijis nevis panākt tādu rezultātu, kas ļautu organizēt Saeimas darbu hibrīda režīmā, bet gan mazināt Covid-19 krīzes sekas. Nevienu no minētajiem mērķiem nebūtu bijis iespējams sasniegt līdzvērtīgā kvalitātē ar alternatīviem līdzekļiem, tostarp arī ar testiem.

Pieteikuma iesniedzējas pamattiesību ierobežojums neesot samērojams ar tiem būtiskajiem ieguvumiem, kādus apstrīdētajai normai atbilstoša rīcība sniegusi sabiedrībai. Sabiedrības ieguvums esot daudz lielāks nekā Pieteikuma iesniedzējai noteiktais ierobežojums. Pieņemot apstrīdēto normu, esot sekmēta Satversmē nostiprināto principu un vērtību iedzīvināšana, vairota sabiedrības uzticēšanās valsts institūcijām un valsts īstenotajai politikai, kā arī veicināta sabiedrības paļaušanās uz Latvijas zinātnieku, mediķu un politiķu paustajām atziņām par vakcināciju kā efektīvāko līdzekli cīņai ar Covid-19 krīzi.

Pieteikuma iesniedzēja esot bijusi vienīgā Saeimas deputāte, kura neizpildīja apstrīdētajā normā noteiktās prasības un attiecīgi nebija tiesīga piedalīties Saeimas darbā. Potenciālie plašākas sabiedrības ieguvumi no apstrīdētās normas piemērošanas esot atsvēruši vienas personas pamattiesību aizskārumu. Apstrīdētā norma *de facto* piešķīrusi personām tiesības izvēlēties – vai nu izpildīt tajā ietvertās prasības un attiecīgi piedalīties Saeimas darbā, vai arī tās neizpildīt un pakļauties apstrīdētajā normā noteiktajiem ierobežojumiem. Turklāt apstrīdētā norma esot noteikusi, ka Saeimas darbā ir tiesības piedalīties arī tādām Saeimas deputātam, kurš saņēmis atzinumu par vakcinācijas atlikšanu uz noteiktu laiku un uzrādījis negatīvu Covid-19 testa rezultātu. Šāda izņēmuma pieļaušana liecinot par interešu salāgošanu, proti, plašākas sabiedrības intereses esot salāgotas ar to personu interesēm, kuru tiesības tika ierobežotas. Turklāt ar apstrīdēto normu radītās negatīvās sekas esot bijušas īslaicīgas.

Saeima norāda, ka likumdevējam ir plaša rīcības brīvība noteikt Satversmes 101. panta pirmajā daļā ietverto tiesību ierobežojumus. Likumprojekta pieņemšanas

laikā iesaistītās puses esot bijušas vienisprātis, ka Saeimai pašai ir nepieciešamā kompetence noteikt Saeimas deputāta tiesību izmantošanas kārtību.

Ar apstrīdēto normu noteiktais ierobežojums neesot pārmērīgi ietekmējis tautas viedokļa brīvu izpausmi. Lai gan Pieteikuma iesniedzējai bija noteikti ierobežojumi, viņas iesniegtie priekšlikumi Saeimā esot izskatīti. Tātad Pieteikuma iesniedzējai esot bijušas iespējas aizstāvēt savu vēlētajū tiesības un intereses.

Tiesas sēdē Saeimas pilnvarotais pārstāvis norādīja, ka Saeimas Prezidijs ar apstrīdēto normu noteiktā ierobežojuma nepieciešamību vērtējis atbilstoši Likumā noteiktajam – ne retāk kā reizi divos mēnešos. No 2022. gada 3. marta Saeimas deputātiem, sanākot uz sēdēm klātienē, bijuši noteikti ierobežojumi, piemēram, nācies valkāt masku gan Saeimas Sēžu zālē, gan runājot no tribīnes, kā arī distancēties citam no cita. Laikā, kad ārkārtējā situācija tika atcelta un Saeima sāka atkal pulcēties klātienē sēdēs, Likuma mērķi vēl nekur neesot pazuduši.

4. Pieaicinātā persona – Tieslietu ministrija – uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 96. pantam un 101. panta pirmajai daļai.

Saeima apstrīdēto normu pieņēmusi laikā, kad valstī situācija ar Covid-19 izplatību bija kritiska. Vakcinācijas pret Covid-19 aptveres palielināšanai noteiktie pasākumi bijuši nepieciešami epidemioloģiskās drošības aizsardzībai, jo vakcinācija bijusi vienīgais efektīvais līdzeklis, lai izvairītos no smagas saslimšanas ar Covid-19 un mirstības. Saeima tobrīd esot bijusi tiesīga par savas darbības mērķi izvirzīt uzticības sekmēšanu valstī īstenotajai Covid-19 izplatības pārvaldības politikai un solidarizēšanos ar pārējām valsts un pašvaldību institūcijās nodarbinātajām personām. Pieteikuma iesniedzējas tiesību ierobežošana bijis piemērots līdzeklis minēto leģitīmo mērķu sasniegšanai. Esot apšaubāms tas, vai mazāk ierobežojošas prasības attiecībā uz Saeimas deputātu dalību Saeimas darbā būtu vērtējamas kā līdzvērtīgi līdzekļi šo mērķu sasniegšanai.

Apstrīdētās normas samērīguma kontekstā esot svarīgi tas, ka Likumā jau sākotnēji bija noteikts tā spēkā esības termiņš, kā arī pienākums ne retāk kā reizi divos mēnešos kopš Likuma spēkā stāšanās dienas izvērtēt tajā noteikto ierobežojumu saglabāšanas nepieciešamību. Svarīgs apstāklis esot arī tas, ka Pieteikuma iesniedzēja turpināja piedalīties Saeimas komisiju sēdēs un viņas iesniegtie priekšlikumi Saeimā

tika izskatīti. Tādējādi Pieteikuma iesniedzēja, kaut arī ierobežoti, tomēr varējusi pārstāvēt savu vēlētāju intereses un paust savu politisko nostāju. Turklāt apstrīdētā norma līdztekus pienākumam uzrādīt sertifikātu paredzējusi arī iespēju uzrādīt sertifikātu par negatīvu Covid-19 testa rezultātu gadījumā, ja saņemts klīniskās universitātes slimnīcas speciālista vai konsīlija atzinums par vakcinācijas atlikšanu uz noteiktu laiku. Tādējādi apstrīdētā norma esot paredzējusi objektīvu ar veselību saistītu izņēmumu gadījumā, kad Saeimas deputāta vakcinācija būtu atliekama.

5. Pieaicinātā persona – Veselības ministrija – uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 96. pantam un 101. panta pirmajai daļai.

Ar apstrīdēto normu noteiktais Pieteikuma iesniedzējas pamattiesību ierobežojums esot noteikts ar likumu. Tāpat valstij esot bijis pienākums rīkoties atbilstoši apstākļiem un epidemioloģiskās drošības nolūkos noteikt ierobežojumus.

Sākotnēji par apstrīdētās normas mērķi esot izvirzīta epidemioloģiski drošu apstākļu nodrošināšana Saeimas un tās komisiju klātienēs sēdēs. Taču, lai apturētu straujo Covid-19 infekcijas izplatību, novērstu veselības aprūpes sistēmas pārslodzi un mazinātu novēršamo mirstību, vienlaikus nodrošinot svarīgu valsts funkciju un pakalpojumu nepārtrauktību, esot bijis nepieciešams pastiprināt epidemioloģiskās kontroles pasākumus.

Veselības ministrija norāda, ka priekšnoteikums Saeimas deputātu dalībai Saeimas un tās komisiju sēdēs, proti, sertifikāts, tika paredzēts gan pašu deputātu, gan arī citu personu veselības aizsardzības labad. Tā rezultātā esot samazināta Covid-19 infekcijas izplatība, kā arī novērsta veselības aprūpes sistēmas pārslodze.

Apstrīdētajā normā ietvertās prasības esot bijušas nepieciešamas, lai sasniegtu Likuma 1. pantā ietvertos leģitīmos mērķus. Apstrīdētā norma esot pieņemta, pamatojoties uz epidemioloģijas zinātnes atziņām un ievērojot piesardzības principu.

Atsevišķām personām garantētās tiesības prasot respektēt arī citu personu pamattiesības. Pieteikuma iesniedzējas pamattiesību ierobežojums esot bijis leģitīms un nepieciešams kopējo sabiedrības interešu aizsardzībai, lai maksimāli samazinātu Covid-19 infekcijas pārnesi. Apstrīdētā norma esot kalpojusi inficēšanās risku mazināšanai, kā arī tādas situācijas novēršanai, ka visa veselības aprūpes sistēmas jauda tiktu novirzīta ar Covid-19 inficēto pacientu ārstēšanai, bet citiem pacientiem ārstēšana nebūtu

pieejama. Apstrīdētās normas pieņemšanas laikā dati par inficēšanos ar Covid-19 esot liecinājuši, ka plašāka vakcinācijas pret Covid-19 aptvere novērsīs tik lielu infekcijas izplatību, kas novestu pie slimnīcu izsīkuma un tam sekojoša sabiedrības veselības apdraudējuma. Veselības ministrija uzskata, ka vakcinācija ļāvusi novērst strauju Covid-19 varianta *Delta* izplatību un mazināt veselības aprūpes sistēmas riskus jau 2022. gada sākumā, kad valstī bija izplatīts gan Covid-19 variants *Delta*, kas saistīts ar smagāku slimības gaitu, gan variants *Omikron*, kuram raksturīga ļoti strauja izplatība.

Apstrīdētā norma esot bijusi vērsta arī uz to, lai apturētu vai ierobežotu Covid-19 izplatīšanos sabiedrībā, radot priekšnoteikumus tam, lai personas atkal varētu brīvi pārvietoties, kā arī priekšnoteikumus dažādu sabiedrībai būtisku pakalpojumu, tostarp veselības aprūpes pakalpojumu, pieejamībai un pienācīgai kvalitātei. Pēc iespējas ātrāka sabiedrības atgriešanās normālos apstākļos, kad Covid-19 infekcijas radītais apdraudējums un no tā izrietošie ierobežojumi būtu novērsti vai ievērojami samazināti, bijusi nepieciešama ne tikai sabiedrības veselības aizsardzības labad, bet arī valsts ekonomikas atveseļošanai, kas savukārt nodrošinātu arī citu tiesību aizsardzību un īstenošanu ilgtermiņā.

Kopējais un vispārējais sabiedrības veselības aprūpes princips esot infekcijas novēršana. Ikvienas slimības primārā profilakse, tostarp vakcinācija, esot efektīvāka nekā slimības ārstēšana un cīņa ar slimības sekām. Vakcinācija esot arī daudz efektīvāks un lētāks līdzeklis nekā testēšana, kuras rezultātā tiek fiksēts tikai testējamā parauga ņemšanas brīdī esošais stāvoklis. Nefarmaceutiskie pasākumi iegūstot lielāku nozīmi tad, kad sāk mazināties vakcīnu efektivitāte infekcijas ierobežošanā, piemēram, ja kopš vakcinācijas ir pagājis ilgs laiks vai Covid-19 varianta *Omikron* mutācijas gadījumā. Taču arī tādos apstākļos nefarmaceutiskie pasākumi nemazinot smago slimības gadījumu un nāves risku.

Ar nefarmaceutiskiem pasākumiem neesot bijis iespējams sasniegt ierobežojuma mērķi tādā pašā kvalitātē. Arī regulāras testēšanas kā Covid-19 izplatības ierobežošanas pasākuma efektivitāte bijusi ievērojami zemāka nekā vakcinācijas efektivitāte. Esot iespējama tāda situācija, ka persona jau ir inficēta, bet Covid-19 tests vīrusa klātbūtni neuzrāda, jo tas vēl nav paspējis savairoties pietiekamā daudzumā. Turklāt persona varot sākt inficēt citus jau drīz pēc Covid-19 testa materiāla paņemšanas. Neesot izslēgta arī

nepareiza rezultāta iegūšana – šo iespējamību palielinot nepareizi paņemts testa materiāls.

Vērtējot vakcinācijas efektivitāti, galvenā uzmanība būtu pievēršama nevis tādiem inficēšanās gadījumiem, kad slimības gaita ir viegla, bet gan smagas slimības gadījumu biežumam un nāves riskam. Vakcinācija ievērojami (3,2 reizes) samazinot nāves risku un 2,3 reizes – hospitalizācijas risku. Apstrīdētās normas pieņemšanas brīdī, kad dominējis Covid-19 variants *Delta*, nevakcinētajām personām saslimšanas risks bijis gandrīz divas reizes lielāks nekā vakcinētajām personām, un turpmāk šī atšķirība esot kļuvusi vēl izteiktāka. Relatīvais risks nomirt Covid-19 izraisītu veselības problēmu dēļ cilvēkiem, kas pabeiguši primāro vakcināciju, 2022. gada astotajā nedēļā bijis 3,6 reizes zemāks nekā cilvēkiem, kas nebija pilnībā vakcinēti. Savukārt cilvēkiem, kuriem bija veikta arī balstvakcinācija, relatīvais risks nomirt esot bijis 12,8 reizes zemāks. Neviena vakcīna nenodrošinot simtprocentīgi garantētu aizsardzību. Taču vakcinēšanās būtiski samazinot inficēšanās un attiecīgi arī slimības tālākas izplatīšanās risku.

Tiesas sēdē Veselības ministrijas pilnvarotais pārstāvis norādīja, ka visas vakcīnas, kas tiek izmantotas Latvijā, ir saņēmušas attiecīgu Eiropas Zāļu aģentūras atļauju laišanai tirgū un ir drošas. Gadījumiem, kad personai tomēr radies kaitējums vakcīnas blakņu dēļ, šāda kaitējuma kompensācijai esot paredzēts atsevišķs regulējums. Salīdzinot saņemto Covid-19 vakcīnu skaitu ar kopējo kompensācijas pieprasījumu skaitu, varot secināt, ka vakcīnas bīstamība ir maza. Tika norādīts arī uz to, ka lielākais infekcijas uzliesmojums bijis 2021. gada oktobrī–novembrī, pēc tam inficēšanās gadījumu skaits pakāpeniski samazinājies, 2022. gada martā atkal bijis vērojams uzliesmojums, taču tas bijis neliels un tāpat pakāpeniski beidzies.

6. Pieaicinātā persona – tiesībsargs – uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 96. pantam un 101. panta pirmajai daļai.

Liegums Pieteikuma iesniedzējai piedalīties Saeimas darbā esot bijis būtisks viņas pamattiesību ierobežojums. Apstrīdētā norma ierobežojusi Saeimas deputāta amata tiesības un pilnvaras izteikties un balsot Saeimas un tās komisiju sēdēs. Likumdevēja tiesības iejaukties Pieteikuma iesniedzējas kā deputātes pienākumu izpildē esot apskatāmas šauri.

Konkrēto tiesību ierobežojumu vajagot vērtēt, ņemot vērā epidemioloģisko situāciju, kāda tā bija 2021. gada rudenī, un grūtības, kādas straujā Covid-19 izplatība radīja veselības aprūpes sistēmai. Uz to, ka vakcinācija ir vienīgais veids, kā var pasargāt sevi un visu sabiedrību no inficēšanās ar Covid-19 un īpaši no smagas slimības gaitas vai pat nāves, esot norādījušas gan starptautiskās veselības organizācijas, gan Latvijas atbildīgās iestādes. Ikvienas personas izvēle nevakcinēties esot ietekmējusi kopējo vakcinācijas pret Covid-19 aptveri un kopējo sabiedrības veselību.

Latvija 2021. gada rudenī esot bijusi tā valsts, kurā konstatēts visvairāk jaunatklāto Covid-19 gadījumu uz miljonu iedzīvotāju. Covid-19 krīzes dēļ Latvijā ilgu laiku bijusi apgrūtināta citu slimību ārstēšana, jo piekļuve daudzām veselības aprūpes iestādēm tikusi ierobežota. Attiecīgi bijušas būtiski ierobežotas Latvijas iedzīvotāju tiesības saņemt veselības aprūpi. Tāpat esot konstatēti vairāki trūkumi valsts komunikācijā ar sabiedrību, kā arī pastāvējušas bažas par sabiedrības neuzticēšanās ietekmi uz valsts politikas efektivitāti Covid-19 izraisītās krīzes ierobežošanā.

Uzticēšanās valdībai un tās lēmumiem esot būtiski svarīga. Sabiedrības uzticēšanos valdības īstenotajai politikai attiecīgajā laika posmā lielā mērā varējis iedragāt tas, ka no valsts pārvaldes darbiniekiem tiktu prasīta tāda likumpaklausība, kādu nebūtu gatavi brīvprātīgi apliecināt Saeimas deputāti. Ar apstrīdēto normu Latvijas sabiedrībai sūtīts signāls par Saeimas deputātu solidaritāti, kas varējusi veicināt sabiedrības uzticēšanos valdības pieņemtajiem lēmumiem un pozitīvi ietekmēt valsts politikas ieviešanu Covid-19 izplatības ierobežošanai. Pēc tiesībsarga ieskata, Saeimas lēmumam pieņemt apstrīdēto normu un uz Saeimas deputātiem attiecināt līdzvērtīgas prasības darba pienākumu veikšanai nenoliedzami bijusi pozitīva ietekme uz valsts politikas īstenošanu Covid-19 izplatības ierobežošanai. Turklāt mazāk ierobežojošu līdzekļu piemērošana Saeimas deputātiem izslēgtu iespēju sasniegt Likumā noteikto solidarizēšanās mērķi.

Pienākums vakcinēties pret Covid-19 esot bijusi reakcija uz neatliekamo sociālo vajadzību aizsargāt indivīdu un visas sabiedrības veselību. Saeimas deputātiem vajadzējis ar savu rīcību rādīt priekšzīmi, motivējot un iedrošinot vakcinēties pret Covid-19 visas sabiedrības grupas.

Laikā, kad apstrīdētā norma tika pieņemta, sabiedrības veselība un ikvienam Latvijas iedzīvotājam piemītošo Satversmes 111. pantā noteikto tiesību ievērošana

bijusi prioritārs mērķis, kura sasniegšanas labad bijuši pieļaujami arī ļoti būtiski privātpersonu tiesību ierobežojumi. Ikvienu indivīda pamattiesību realizācija vienmēr esot samērojama ar visas sabiedrības interesēm. Konkrētajos apstākļos sabiedrība no Saeimas deputātiem varējusi prasīt līdzvērtīgu likumpaklausību un tiesību normu ievērošanu.

Apstrīdētā norma esot pieņemta ārkārtējās situācijas laikā, kad sabiedrības veselības apdraudējums bija sevišķi augsts un to ilgstoši neizdevās novērst ar sabiedrības brīvības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem. Saeimas deputātu tāpat kā jebkura cita Latvijas iedzīvotāja pamattiesību ierobežojumi varējuši būt pat vēl stingrāki. Turklāt Pieteikuma iesniedzējas tiesību ierobežojums esot bijis ierobežots laikā. Likumā esot iestrādāta prasība to regulāri pārskatīt, tādējādi saglabājot pietiekamu elastību reaģēt uz to apstākļu izmaiņām, kuri tika atzīti par pamatu apstrīdētās normas pieņemšanai.

7. Pieaicinātā persona – Slimību profilakses un kontroles centrs – uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 96. pantam un 101. panta pirmajai daļai.

No 2020. gada septembra beigām Latvijā esot novērots Covid-19 infekcijas pieaugums. 2021. gada vasaras un rudens periodā šo tendenci pastiprinājusi vēl daudz infekciozākā Covid-19 varianta *Delta* izplatība. Inficēšanās gadījumu maksimums – 16 957 – ticis sasniegts 2021. gada 42. nedēļā. Strauji pieaudzis arī to Covid-19 slimnieku skaits, kuri vidēji smagas un smagas slimības gaitas dēļ bija ievietoti slimnīcās. Pieaugot smago Covid-19 gadījumu skaitam, strauji pieaudzis arī attiecīgo nāves gadījumu skaits. Inficēšanās risks nevakcinētajām personām bijis daudz augstāks nekā tām personām, kuras bija izgājušas pilnu vakcinācijas kursu.

Kamēr netika panākta pietiekama vakcinācijas pret Covid-19 aptvere, strauji pieaudzis vidēji smago un smago Covid-19 gadījumu skaits to cilvēku vidū, kuri vēl nebija uzsākuši vai nebija pabeiguši vakcinācijas kursu. Smagas saslimšanas un ar to saistītas hospitalizācijas risks, kā arī letāla iznākuma draudi nevakcinētām personām bijuši daudz lielāki nekā personām ar pabeigtu pamatvakcinācijas kursu. Lielāko slogu veselības aprūpes sistēmai radījuši tie ar Covid-19 sasirgušie pacienti, kuri nebija uzsākuši vai pabeiguši vakcināciju.

Lai apturētu straujo infekcijas izplatību, bijis nepieciešams ieviest pasākumus, kas mazinātu cilvēku savstarpējos kontaktus, it īpaši to cilvēku kontaktus, kuri nebija pilnībā vakcināti pret Covid-19 vai to pārslimojuši. Vienlaikus bijis nepieciešams maksimāli intensīvi veicināt vakcinācijas pret Covid-19 aptveri. Lēmums par vakcinācijas pret Covid-19 aptveres veicināšanu esot palīdzējis atjaunot vakcinācijas tempu. Turklāt Latvijas epidemioloģiskās uzraudzības dati un starptautiski pieejamie zinātniskie dati esot liecinājuši par vakcinācijas izšķirošo nozīmi Covid-19 izplatības ierobežošanā, smagu slimības formu un nāves gadījumu novēršanā.

Tiesas sēdē Slimību profilakses un kontroles centra pilnvarotais pārstāvis norādīja, ka visu Eiropas Savienības dalībvalstu eksperti vienbalsīgi atbalstījuši vakcināciju, jo tā pierādījusi savu efektivitāti un spēju apturēt Covid-19 izplatīšanos. Vakcīnas tik īsā laikā izgājušas klīniskos pētījumus tikai tāpēc, ka visi procesi notikuši paralēli, nevis tā, kā mēdzot būt ar parastajām vakcīnām. Vakcīnu drošumu un efektivitāti nevarot apšaubīt. Jautājums par to, vai vakcīnām ir kādas nevēlamas blaknes, esot jāvērtē ļoti piesardzīgi, jo esot konstatēti tikai daži smagu blakņu gadījumi. Turklāt 2022. gadā situācija mainījies. Covid-19 variants *Delta* pamazām līdz martam esot pazudis, bet otrs variants – *Omikron* – neesot bijis tik bīstams, turklāt esot krietni pieaudzis gan vakcinēto skaits, gan arī inficējušos un līdz ar to imunitāti ieguvušo personu skaits. Līdz ar to samazinājies kopējais sabiedrības apdraudējums. Arī slimnīcās ievietoto slimnieku skaits esot mazinājies, kaut arī saslimstības rādītāji bijuši krietni augstāki nekā agrāk, jo Covid-19 variants *Omikron* esot lipīgāks nekā *Delta*. Telpā, kurā uzturas, piemēram, trīs nevakcinētas personas, iespējamība inficēties ar Covid-19 būtu ļoti reāla. Proti, jo mazāk kolektīvā nevakcinētu personu, jo lielāka drošība, un otrādi – jo vairāk nevakcinētu personu, jo lielāka iespējamība, ka vīruss izplatīsies. Pat ja nevakcinēta persona strādā attālināti, tā varot pakļaut riskam cilvēkus, ar kuriem tā kontaktējas citās vietās.

8. Pieaicinātā persona – Dr. iur. Jānis Pleps – norāda, ka ir pieļaujams noteikt tādus fizisko personu pamattiesību ierobežojumus, kuri attiecas arī uz valsts konstitucionālo orgānu amatpersonām. Ja pamattiesību ierobežojumi noteikti pienācīgā kārtībā, to adresātiem esot pienākums tos ievērot. Vēl jo vairāk tas attiecoties uz valsts konstitucionālo orgānu amatpersonām, no kurām daudzas, amatā stājoties, dod svinīgu

solījumu (zvērestu) ievērot Satversmi un likumus. Saeimas deputātiem kā tautas priekšstāvjiem esot ne tikai tiesības, bet arī pienākumi, tostarp pienākums cienīt un vienmēr ievērot Satversmi, Saeimas kārtības rulli un citus normatīvos aktus, kā arī godprātīgi pildīt Saeimas deputāta svinīgajā solījumā pausto apņemšanos.

Uz likuma “Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli” pamata noteiktie pamattiesību ierobežojumi vai papildu pienākumi ārkārtējā situācijā varot tikt attiecināti arī uz Saeimas deputātiem, īpaši apstākļos, kad tādi paši ierobežojumi vai papildu pienākumi tiek noteikti arī citām personu grupām. Demokrātiskā tiesiskā valstī esot sagaidāms, ka parlamenta deputāti rādīs priekšzīmi un paraugu apdraudējuma pārvarēšanā un spēkā esošo likumisko prasību ievērošanā.

Tādējādi esot bijis pamats sagaidīt, ka prasība pēc sertifikāta tiks godprātīgi un priekšzīmīgi izpildīta un 2021. gada 15. novembrī visiem Saeimas deputātiem būs sertifikāts. Saeimas deputātam, kurš līdz 2021. gada 15. novembrim nebija ieguvis sertifikātu, vajadzējis rēķināties ar noteiktu tiesisku seku iestāšanos – ar ierobežojumu veikt savus amata pienākumus.

Ārpus juridiska viedokļa ietvariem atrodoties attiecīgā jautājuma iespējamie risinājumi kontekstā ar Saeimas deputāta politisko atbildību tad, ja valstī ir ārkārtēja situācija, bet deputāts nav izpildījis tam kā valsts amatpersonai paredzēto pienākumu. Sertifikāta neesība Saeimas deputātam varējusi būt par pamatu attiecīgā jautājuma izskatīšanai Saeimas Mandātu, ētikas un iesniegumu komisijā. Šī komisija esot tiesīga izvērtēt katru gadījumu individuāli un lemt par konkrētajā gadījumā iespējamo rīcību.

Ārkārtējās situācijas laikā jautājums par Saeimas darba iekšējo organizāciju un Saeimas deputāta tiesībām pildīt savus amata pienākumus esot apspriežams atbilstoši parlamenta autonomijas principam un Satversmes 21. pantā noteiktajam. Saeima pati varot ar deputāta amata tiesībām saistītos jautājumus detalizētāk noregulēt Saeimas kārtības rullī vai ar Saeimas Prezidija lēmumu. Izlemjot šos jautājumus, būtu ievērojama Saeimas deputāta kā tautas priekšstāvja statusa interpretācija.

9. Pieaicinātā persona – Dr. iur. Karina Palkova – uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 96. pantam un 101. panta pirmajai daļai.

Likuma anotācijā sniegtā informācija par apstrīdētās normas nepieciešamību, piemērošanu un ietekmi uz dažādām jomām esot būtiski atšķiršusies no tā, kas tika

ietverts Likumā. Apstrīdētā norma likumdošanas procesā esot būtiski mainīta. Tādējādi neesot izpildīts viens no anotācijas galvenajiem uzdevumiem – informēt lēmuma pieņēmējus un iedzīvotājus par ierosinātā regulējuma pamatotību, lietderību un ietekmi. Turklāt likumdevējs neesot izvērtējis Saeimas deputāta kā tautas priekšstāvja statusa nozīmīgumu un īpatnības pretstatā apstrīdētās normas galīgās redakcijas mērķim kontekstā ar sabiedrības veselības un drošības aizsardzību.

Ar apstrīdēto normu esot krietni ierobežotas tiesības, kuras Saeimas deputātam paredzētas Satversmē un kuras Saeimas deputāts ir ieguvis, tautai viņu ievēlot. Piemēra rādīšana nevarētu kalpot par virsmērķi Saeimas deputāta statusa, tiesību un pienākumu ierobežošanai, ja vien nav veikts pilnīgāks vērtējums.

Ja darba specifika to pieļāvusi, tad neesot skaidrs, kāpēc Saeimas deputātam tika liegtas tiesības veikt darbu attālināti vai hibrīda režīmā. Tāpat neesot skaidrs, vai tiešām Saeimas deputāts savas kompetences ietvaros nebija spējīgs sasniegt Likuma mērķus ar citiem līdzekļiem un cik lielā mērā deputāta tiesību ierobežojums varēja ietekmēt sabiedrības uzvedību, kā arī veselības un drošības aizsardzību.

Tautas interešu pārstāvība un aizstāvība varot tikt nodrošināta kā attālināti, tā arī hibrīda režīmā. To esot pierādījusi Covid-19 krīzes laikā īstenotā prakse, kad citstarp arī Saeimas darbā ieviestie digitālie risinājumi liecinājuši par to, ka attālinātais darbs var tikt veiksmīgi īstenots. Saeimas deputātes tiesību ierobežojums, kas viņai liedzis pildīt darba pienākumus attālināti, nevarot tikt uzskatīts par samērīgu bez attiecīga vērtējuma veikšanas.

Dr. iur. Karina Palkova uzskata, ka, ņemot vērā apstrīdētās normas pieņemšanas laikā pastāvējušo epidemioloģisko situāciju un zinātnes atziņas, tik strikti ierobežojumi neesot bijuši nepieciešami. Proti, ne vakcinācija, ne testēšana, ne pārslimošana neļaujot pilnībā izslēgt Covid-19 infekcijas pārnesi. Turklāt no visiem 100 tautas priekšstāvjiem vien ļoti nedaudzi neesot spējuši uzrādīt sertifikātu. Tādējādi tas, ka daži deputāti nevēlējās, nespēja vai citu iemeslu dēļ atteicās uzrādīt sertifikātu, neesot varējis negatīvi ietekmēt sabiedrības uzticēšanos valsts un pašvaldību institūciju, tostarp Saeimas, darbībai, kā arī uzticēšanos valstī īstenotajai Covid-19 izplatības pārvaldības politikai.

Apstrīdētās normas mērķis acīmredzot bijis minimizēt epidemioloģiskās drošības riskus valsts funkciju veikšanai, proti, nodrošināt cilvēka veselības aizsardzību, nevis stiprināt sabiedrības uzticēšanos valsts pārvaldei. Ja epidemioloģiskā situācija valstī

prasa krasi mazināt sociālos kontaktus un aktivitātes un ja pamattiesību ierobežojuma pamatā ir nepieciešamība mazināt Covid-19 izplatības risku, kā arī aizsargāt iedzīvotāju tiesības uz veselību un dzīvību, tad attiecīgais ierobežojums esot atzīstams par attaisnojamu. Taču attiecībā uz apstrīdēto normu esot norādīts pavisam cits mērķis.

10. Pieaicinātā persona – Mg. iur. Edgars Pastars – norāda: Saeimai ir tiesības paredzēt to, ka deputātu darbība tiek pakļauta zināmiem noteikumiem epidemioloģiskās situācijas dēļ. Saeimas deputāta tiesības piedalīties Saeimas darbā, neatņemot viņam mandātu, esot ierobežojamas tikai tad, ja attiecīgie ierobežojumi ir tieši saistīti ar vajadzību nodrošināt netraucētu parlamenta darbību. Tas ietverot arī sabiedrības drošības un veselības apsvērumus. Neesot šaubu par to, ka Covid-19 krīzes apstākļos klātienē kontakti ir ierobežojami. Tomēr apstrīdētā norma esot krietni vien plašāka par šo tvērumu.

No likumdošanas procesa materiāliem esot redzams, ka likumprojekta pirmā lasījuma redakcija tika būtiski grozīta galvenokārt tādēļ, lai nodrošinātu Saeimas deputātu vienlīdzību ar citiem publiskajā sektorā nodarbinātajiem. Taču šāda pieeja neesot pamatota vairāku iemeslu dēļ. Pirmkārt, ierobežot tiesības vienai grupai tikai tādēļ vien, ka tās ir ierobežotas citai grupai, varētu tikai tad, ja šādā veidā tiktu sasniegts ierobežojuma leģitīmais mērķis. Tiesības nevarot ierobežot pēc principa “ja visiem, tad visiem”. Otrkārt, esot apšaubāms tas, vai publiskajā sektorā nodarbinātajiem tāda izņēmuma kā attālinātais darbs neparedzēšana vispār bijusi atbilstoša Satversmei, tādēļ atsaukšanās uz to kā uz nozīmīgu argumentu Satversmes tiesas procesā citā lietā neesot pieļaujama, jo tādējādi viens ierobežojums tiekot pamatots ar citu ierobežojumu, kas, iespējams, ir tikpat neatbilstošs Satversmei.

Saeima un tās komisijas apstrīdētās normas darbības laikā, kas sakrīta ar augstākā epidemioloģiskā apdraudējuma laikposmu, noturējušas neklātienē sēdes, un komisiju gadījumā esot praktizēts arī jaukts sēdes norises formāts. Apstrīdētā norma paredzējusi ļoti stingru ierobežojumu salīdzinājumā ar samērīgāko risinājumu, kas ticis piedāvāts likumprojektā tā pirmā lasījuma redakcijā. Klātienē darbs faktiski esot izmantots tikai pašās apstrīdētās normas darbības beigās, kad sabiedrības apdraudējums kopumā jau bijis pietiekami zems, proti, ārkārtējā situācija bija beigusies.

No likumdošanas procesa materiāliem varot secināt, ka tika akcentēta smagā situācija ar vispārējiem inficēšanās ar Covid-19 rādītājiem. Tas nozīmē, ka nevakcinētiem deputātiem būtu lielāka varbūtība inficēties ar Covid-19 un tādēļ nespēt piedalīties Saeimas darbā, līdz ar to Saeimas darba nepārtrauktība būtu apdraudēta, pat ja deputāti varētu strādāt attālināti. Taču esot bijis iespējams saudzējošāks risinājums – ieviest tiesisko regulējumu divās pakāpēs, proti, apstrīdēto normu ieviest tikai tādā gadījumā, ja deputātu vairākums nebūtu vakcinēti vai nebūtu pārslimojuši Covid-19 un tādējādi pastāvētu neapšaubāms risks, ka Saeimas darba nepārtrauktība var tikt apdraudēta. Apstrīdētās normas pieņemšanas brīdī lielākā daļa deputātu jau bijuši vakcinēti pret Covid-19. Līdz ar to apstrīdētās normas nepieciešamība neesot bijusi tieši saistīta ar parlamenta darba nepārtrauktības nodrošināšanu.

Jautājumā par Satversmes 96. pantā ietverto tiesību ierobežošanu vajagot ņemt vērā to, ka Saeimas deputātiem nebija paredzēta ne piespiedu vakcinācija, ne vispārējs pienākums vakcinēties un nevakcinētajiem deputātiem nebija paredzēts krimināltiesiska rakstura sods. Apstrīdētā norma esot ierobežojusi Satversmes 101. panta pirmajā daļā noteiktās tiesības. Minētais Satversmes pants ietverot ne tikai jautājumus par amata zaudēšanu vai liegumu pildīt valsts dienestu, bet arī tiesības to pildīt pēc iecelšanas amatā, izmantojot visas deputātam noteiktās tiesības.

Ņemot vērā minēto, *Mg. iur.* Edgars Pastars uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 101. panta pirmajai daļai vairāku iemeslu dēļ. Pirmkārt, attālinātam darbam tik stingrs ierobežojums neesot bijis nepieciešams. Otrkārt, klātienēs sēdes notikušas tikai apstrīdētās normas darbības beigu posmā. Treškārt, apstrīdētās normas pieņemšanas brīdī lielākā daļa deputātu jau bijuši vakcinēti. Ceturtkārt, Saeimas komisijas sēdes notikušas un joprojām notiekot galvenokārt hibrīda formātā. Piektkārt, solidarizēšanās neesot pietiekams arguments.

11. Pieaicinātā persona – Latvijas Universitātes Medicīnas fakultātes vadošā pētniece *Dr. iur., MD Solvita Olsena* – norāda, ka situācija Latvijā 2021. gada rudenī bijusi ļoti satraucoša – ļoti augsta mirstība, saslimstība, pārslogota veselības aprūpes sistēma. Sabiedrības apdraudējums bijis pietiekami būtisks, lai Saeima meklētu tobrīd zināmus un pieejamus risinājumus tā mazināšanai. Pētījumi pierādot, ka vakcīnas pret Covid-19 bija efektīvas un mazināja gan slimības izplatību, gan saslimšanas smagumu.

Saeimai esot bijis pienākums rīkoties, lai mazinātu sabiedrības apdraudējumu. Prasība vakcinēties pret Covid-19 tiem cilvēkiem, kuri strādā valsts institūcijās un citās institūcijās un satiekas ar citiem cilvēkiem, esot bijis samērīgs risinājums. Tas, ka ar 2022. gada 1. martu ārkārtas situācija tika izbeigta, nenozīmējot to, ka Likuma mērķi būtu sasniegti. Tika arī norādīts uz to, ka testa efekts uz sabiedrības drošību kopumā ir ļoti īslaicīgs, bet vakcinācijas efekts – daudz ilglaicīgāks. Turklāt demokrātiskā valstī ļoti grūtos apstākļos valsts iestāžu darbinieku, tajā skaitā prezidenta, deputātu, amatpersonu, solidaritātei ar visiem pārējiem sabiedrības locekļiem esot izšķiroša nozīme grūtību pārvarēšanā. Ja sabiedrības apdraudējums būtiski pieaug, tad valsts amatpersonām esot gan ētisks, gan morāls pienākums rīkoties, nevis aizbildināties ar to, ka pietrūkst zinātnisku pierādījumu. Tāpat esot jāskatās uz to, vai indivīdu izdarītās likumīgās izvēles jebkādā veidā ļauj vai neļauj sasniegt sabiedrības drošības mērķus.

12. Pieaicinātā persona – 13. Saeimas Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisijas vadītājs Juris Rancāns – norāda, ka apstrīdētās normas pieņemšanas laikā epidemioloģiskā situācija bija ļoti smaga. Bijuši spēkā dažādi ierobežojumi, bet tie neesot bijuši pietiekami. Attiecīgajos apstākļos neesot bijis laika dibināt darba grupas un mēnešiem ilgi apspriesties par to, kādai vajadzētu būt likumprojekta redakcijai. Situācija no Saeimas esot prasījusi diezgan izlēmīgu un strauju rīcību. Tāpēc likumprojekts konceptuāli esot izdiskutēts pirmajā lasījumā komisijas sēdē un attiecīgi pēc tam esot diskutēts atsevišķi par katru priekšlikumu.

Tā kā likumdevējs bija noteicis darba devēju tiesības prasīt sertifikātu darba turpināšanai klātienē, esot nolemts, ka arī Saeimas deputātiem ir jāuzrāda sertifikāts. Lielākā daļa deputātu uzskatījuši, ka prasība uzrādīt sertifikātu ir samērīga. Ņemot vērā to, ka ar šo prasību ieviestais ierobežojums bija pagaidu ierobežojums, tas esot atzīstams par samērīgu.

Juris Rancāns norādīja, ka likumdevēja politiska izšķiršanās bijusi šāda: ja Saeimas deputāts nepiedalās Saeimas darbā, tad viņš par to nesaņem atlīdzību. Nevarot uzskatīt, ka deputāti būtu vienlīdzīgāki par citiem cilvēkiem un nestrādājot varētu saņemt atalgojumu.

13. Pieaicinātā persona – Rīgas Austrumu klīniskās universitātes slimnīcas pulmonologs, invazīvās pneimonoloģijas kabineta vadītājs Ainārs Zariņš – norāda, ka vakcinācijas jēga esot Covid-19 pārneses ceļu pārtraukšana. 2021. gada rudenī situācija esot bijusi dramatiskā. Esot jau aktualizējies jautājums par tāda algoritma izveidi, kas palīdzētu izšķirt to, kuras personas tiks ārstētas un kuras ne. Līdz šādai situācijai veselības aprūpes sistēma tomēr neesot nonākusi, bet tā esot apsvērta. Arī viens pats nevakcinēts Saeimas deputāts varējis apdraudēt sabiedrību, vairojot sociālo nestabilitāti. Tieši Saeimas deputātam vajadzētu būt tam, kas rāda piemēru sabiedrībai. Ainārs Zariņš apstiprināja arī to, ka testēšana neesot tikpat drošs līdzeklis kā vakcinācija.

Secinājumu daļa

14. Izskatāmajā lietā Pieteikuma iesniedzēja lūgusi vērtēt apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 96. pantam un 101. panta pirmajai daļai. Līdz ar to Satversmes tiesai, ņemot vērā izskatāmās lietas būtību, ir jānosaka efektīvākā pieeja šīs atbilstības izvērtēšanai.

Apstrīdētajā normā bija ietverts priekšnoteikums tam, lai Pieteikuma iesniedzēja no 2021. gada 15. novembra varētu piedalīties Saeimas darbā. Lietas dalībnieku argumenti pēc būtības attiecas uz to, vai ar apstrīdēto normu noteiktais Pieteikuma iesniedzējas – Saeimas deputātes – tiesību ierobežojums bija tiesisks. Ņemot vērā minēto, izskatāmās lietas pamatjautājums ir šāds: vai apstrīdētajā normā noteiktais liegums deputātam piedalīties Saeimas darbā atbilst Satversmes 101. panta pirmajā daļā ietvertajām tiesībām piedalīties valsts darbībā.

Tādējādi Satversmes tiesa visupirms izvērtēs apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 101. panta pirmajai daļai.

15. Satversmes 101. panta pirmā daļa nosaka: “Ikvienam Latvijas pilsonim ir tiesības likumā paredzētajā veidā piedalīties valsts un pašvaldību darbībā, kā arī pildīt valsts dienestu.”

Ja persona ir ievēlēta Saeimā, tad Satversmes 101. panta pirmā daļa attiecināma arī uz tiesībām pildīt deputāta amatu bez tādas iejaukšanās šā amata funkciju izpildē, kas būtu pretēja vispārējiem tiesību principiem un Satversmē noteiktajām tiesībām

(*sal. sk. Satversmes tiesas 2019. gada 23. decembra sprieduma lietā Nr. 2019-08-01 10. punktu*). Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa uzsvērusi, ka ievēlēšanas gadījumā deputātam ir tiesības pildīt deputāta pienākumus (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas 2020. gada 22. decembra sprieduma lietā "Selahattin Demirtaş v. Turkey (Nr. 2)", pieteikums Nr. 14305/17, 386. punktu*).

Satversmes tiesa atzinusi, ka Satversmes 101. panta pirmo daļu papildina un precizē Satversmes 5. pants, kas nosaka Saeimas deputāta tiesisko statusu. Tas nozīmē, ka Saeimas deputāta pienākums ir būt par tautas priekšstāvi. No Satversmes 5. panta izriet, ka deputāts iegūst brīvo pārstāvības mandātu, kura galvenais mērķis ir pasargāt deputātu no citu personu ietekmes un ļaut lēmumiem Saeimā veidoties autonomi. Brīvā pārstāvības mandāta princips rada priekšnoteikumus tam, lai deputāts vienotos ar citiem deputātiem par Saeimas lēmumu saturu, un tādējādi veicina Saeimas lemtspēju. No šī principa Saeimas deputātam izriet virkne tiesību, tostarp piedalīties Saeimas sēdēs, runas tiesības un tiesības balsot, kā arī tiesības iesniegt priekšlikumus, būt Saeimas komisiju un apakškomisiju sastāvā, piedalīties komisiju sēdēs, kā arī lemt par komisijas kompetencē esošiem jautājumiem un balsot par tiem (*sal. sk. Satversmes tiesas 2019. gada 23. decembra sprieduma lietā Nr. 2019-08-01 11. punktu*).

Tiesībām piedalīties Saeimas sēdēs, runas tiesībām un balsošanas tiesībām ir izšķiroša nozīme deputāta darbībā. Deputāta tiesības tiktu būtiski vājinātas, ja viņam liegtu mutvārdos aizstāvēt savas iniciatīvas, pārliecināt citus deputātus par savu ideju un priekšlikumu nozīmību. Deputāta tiesības piedalīties Saeimas sēdēs un balsošanas tiesības nevar tikt atņemtas pēc būtības, bet var tikt ierobežotas, lai nodrošinātu Saeimas funkcionēšanu (*sal. sk. Satversmes tiesas 2019. gada 23. decembra sprieduma lietā Nr. 2019-08-01 11. punktu*). Arī Eiropas Komisija par demokrātiju caur tiesībām (Venēcijas komisija) vērsusi uzmanību uz to, ka deputāta tiesībām piedalīties parlamenta sēdēs, izmantojot savas balsstiesības, ir izšķiroša nozīme un tās ir neaizstājamas deputāta aizsardzībai un darbības nodrošināšanai (*sk. Venēcijas komisijas 2010. gada 15. novembra pētījuma par opozīcijas lomu demokrātiskās valsts parlamentā, Nr. CDL-AD(2010)025 53. un 56. punktu. Pieejams: www.venice.coe.int*).

Atbilstoši apstrīdētajai normai Saeimas deputātam, lai viņš varētu piedalīties Saeimas darbā, bija jāiesniedz Saeimas Mandātu, ētikas un iesniegumu komisijai sertifikāts vai klīniskās universitātes slimnīcas speciālista vai konsilija atzinums par

vakcinācijas atlikšanu uz noteiktu laiku kopā ar sertifikātu par negatīvu Covid-19 testa rezultātu.

Kā izrietēja no Likuma 1. panta, ar Saeimas darbu ir saprotama Saeimas deputātu dalība Saeimas, tās komisiju, speciāli izveidoto komisiju, apakškomisiju, deputātu grupu, deputātu darba grupu, Frakciju padomes un Saeimas Prezidija sēdēs, citos Saeimas vai Saeimas struktūrvienību organizētos pasākumos, kā arī Saeimas ārpolitiskajā darbībā. Saeimas Juridiskais birojs, atbildot uz Pieteikuma iesniedzējas jautājumiem par viņas kā Saeimas deputātes tiesību ierobežojuma apmēru, norādīja, ka Likums viņai liedz piedalīties Saeimas darbā tikai tā 1. pantā norādītajos aspektos, bet viņai netiek liegts īstenot minētajā pantā nenorādītas Saeimas deputāta tiesības, tostarp tiesības iesniegt priekšlikumus, uzdot jautājumus rakstveidā, piedalīties Saeimas dokumentu aprites procesā.

Apstrīdētā norma bija spēkā no 2021. gada 14. novembra līdz 2022. gada 31. martam. Šajā laikposmā no 2021. gada 15. novembra līdz 2022. gada 2. martam Saeimas sēdes notika attālināti, bet komisiju sēdes – gan attālināti, gan daļēji attālināti. Savukārt no 2022. gada 3. marta līdz 31. martam Saeimas deputāti uz Saeimas sēdēm sanāca klātienē, bet uz Saeimas komisiju sēdēm – gan attālināti, gan daļēji attālināti un atsevišķos gadījumos arī klātienē.

Pieteikuma iesniedzēja Saeimas Mandātu, ētikas un iesniegumu komisijai neiesniedza ne sertifikātu, ne klīniskās universitātes slimnīcas speciālista vai konsilija atzinumu par vakcinācijas atlikšanu uz noteiktu laiku kopā ar sertifikātu par negatīvu Covid-19 testa rezultātu. Tādēļ viņai tika ierobežota iespēja piedalīties Saeimas darbā apstrīdētajā normā noteiktajos aspektos. Proti, Pieteikuma iesniedzēja nevarēja piedalīties Saeimas un tās komisiju attālinātajās un klātienes sēdēs, šajās sēdēs izteikties, balsot un plašāk pamatot pašas iesniegtos priekšlikumus. Saeima norāda, ka Pieteikuma iesniedzēja, kaut arī viņai bija noteikti ierobežojumi, tomēr saglabāja deputāta mandātu un turpināja piedalīties komisiju sēdēs kā klausītāja, turklāt Saeimā tika izskatīti Pieteikuma iesniedzējas iesniegtie priekšlikumi.

Tādējādi laikposmā no 2021. gada 15. novembra līdz 2022. gada 31. martam Pieteikuma iesniedzējas tiesības piedalīties Saeimas darbā bija ierobežotas.

Līdz ar to apstrīdētajā normā bija noteikts Pieteikuma iesniedzējas Satversmes 101. panta pirmajā daļā ietvertu tiesību ierobežojums.

16. Vērtējot pamattiesību ierobežojuma satversmību, sākotnēji jāpārbauda, vai ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu. Pamattiesību ierobežojumam jābūt noteiktam tādā likumdošanas procesā, kas atbilst labas likumdošanas principam (*sk. Satversmes tiesas 2022. gada 29. septembra sprieduma lietā Nr. 2022-08-01 13. punktu*).

16.1. Likumprojekts Nr. 1225/Lp13 “Par pagaidu papildu prasībām Saeimas deputātu un pašvaldību domju deputātu darbam” (turpmāk – likumprojekts) tika iesniegts Saeimai 2021. gada 9. novembrī un izskatīts steidzamības kārtībā divos lasījumos. Pirmajā lasījumā tas tika izskatīts 2021. gada 11. novembrī, otrajā lasījumā – 2021. gada 12. novembrī.

Satversmes tiesai nerodas šaubas par to, ka apstrīdētā norma ir pieņemta un izsludināta Satversmē un Saeimas kārtības rullī noteiktajā kārtībā, kā arī ir pieejama atbilstoši normatīvo aktu prasībām. Tāpat Satversmes tiesai nav šaubu par to, ka apstrīdētā norma ir pietiekami skaidri formulēta, lai Pieteikuma iesniedzēja būtu varējusi izprast no tās izrietošo tiesību un pienākumu saturu un paredzēt tās piemērošanas sekas.

16.2. Pēc Pieteikuma iesniedzējas ieskata, apstrīdētās normas pieņemšanas procesā netika ievērots labas likumdošanas princips, jo likumprojekts tika pieņemts steidzamības kārtībā un tam tika noteikts īpaši īss priekšlikumu iesniegšanas termiņš. Tas esot liedzis ieinteresētajām personām iespēju piedalīties diskusijā. Tiesas sēdē Pieteikuma iesniedzēja argumentēja, ka priekšlikumu iesniegšanas termiņam vajadzējis būt tādā, lai viņa spētu sagatavot savus argumentus par citu personu iesniegtajiem priekšlikumiem.

Atbilstoši Saeimas autonomijas principam likumdevējam ir rīcības brīvība un tas ir tiesīgs pats izdarīt lietderības apsvērumus par kāda likumprojekta izskatīšanu steidzamības kārtībā. Turklāt no lietas materiāliem izriet, ka likumdevējs lēmumu atzīt likumprojektu par steidzamu un izskatīt divos lasījumos pamatojis ar to, ka valstī ir ārkārtējā situācija un pastāv sevišķi augsts sabiedrības veselības apdraudējums, ko jau ilgstoši nav izdevies novērst. Tātad apstrīdētā norma bija tieši saistīta ar nepieciešamību ierobežot Covid-19 infekcijas izplatību, kuras līmenis 2021. gada rudenī bija kritiski augsts.

Lai izvērtētu, vai likumdevējs ir ievērojis tam noteiktās rīcības brīvības robežas, Satversmes tiesai citstarp jāpārlicinās arī par to, vai priekšlikumu iesniegšanas termiņš – viena stunda – bija pietiekams. Kā redzams no otrajam lasījumam sagatavotā priekšlikumu apkopojuma, deputāti, tajā skaitā Pieteikuma iesniedzēja, Saeimas Juridiskais birojs, kā arī citas personas un institūcijas varēja noformulēt un iesniegt savus priekšlikumus. Tādējādi termiņš konkrētajā gadījumā bija pietiekams.

Saeimas kārtības ruļļa 90. panta pirmā un otrā daļa regulē termiņu noteikšanu priekšlikumu iesniegšanai otrajam lasījumam, kurā Saeimas deputāts var sagatavot un grozīt savu priekšlikumu. Taču jēdziens “termiņš” nav saprotams tā, ka termiņam vajadzētu būt tādām, lai deputātam jebkurā gadījumā būtu iespēja reaģēt arī uz citu personu iesniegtajiem priekšlikumiem. Priekšlikumu apspriešanai ir paredzētas diskusijas Saeimas komisijās un debates Saeimā, kad likumprojekts tiek izskatīts otrajā lasījumā.

Līdz ar to likumdevējs, nosakot likumprojekta izskatīšanu steidzamības kārtībā un priekšlikumu iesniegšanas termiņu, ir ievērojis savas rīcības brīvības robežas.

16.3. Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka labas likumdošanas princips tika pārkāpts arī tādējādi, ka atbildīgā komisija un Saeima ignorējušas Saeimas Juridiskā biroja iebildumus un brīdinājumus par apstrīdētās normas neatbilstību Satversmei. Savukārt Saeima norāda, ka Juridiskā biroja iebildumi pret apstrīdēto normu tika apspriesti, bet deputāti tos neatbalstīja. Saeima vērš uzmanību arī uz to, ka pēc iespējas tika uzklausi un ņemti vērā konstitucionālo tiesību ekspertu viedokļi.

No likumprojekta izstrādes materiāliem izriet, ka uz atbildīgās komisijas sēdēm tika aicināti un savu viedokli gan rakstveidā, gan mutvārdos šajās sēdēs pauda vairāki tiesību zinātņu eksperti, tiesībsargs, Veselības ministrijas, Tieslietu ministrijas, Ārlietu ministrijas, kā arī Slimību profilakses un kontroles centra pārstāvji. Gan atbildīgās komisijas, gan Saeimas sēdēs piedalījās un viedokli par likumprojektu pauda arī Pieteikuma iesniedzēja.

Deputāti atbildīgās komisijas sēdēs un Saeimas sēdēs iepazinās ar viņiem pieejamiem likumprojekta izstrādes materiāliem, tostarp arī ar Juridiskā biroja atzinumu, bet nolēma tajā paustajam viedoklim nepievienoties. Juridiskā biroja viedoklis nevar liegt likumdevējam tiesības realizēt savas pilnvaras un pieņemt tiesību normas, ja tās atbilst Satversmei un vispārējiem tiesību principiem.

Tādējādi pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu.

17. Satversmes tiesa izvērtēs Pieteikuma iesniedzējas tiesību ierobežojumu piedalīties Saeimas un tās komisiju attālinātajās sēdēs.

Ikvienu pamattiesību ierobežojuma pamatā ir jābūt apstākļiem un argumentiem, kādēļ tas vajadzīgs, proti, ierobežojums tiek noteikts svarīgu interešu – leģitīma mērķa – labad (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2011. gada 22. novembra sprieduma lietā Nr. 2011-04-01 16. punktu*).

Pieteikumā norādīts, ka apstrīdētajā normā noteiktā ierobežojuma vienīgais leģitīmais mērķis varētu būt sabiedrības veselības un drošības interešu aizsardzība Covid-19 infekcijas izplatības apstākļos. Savukārt Saeima uzskata, ka apstrīdētās normas mērķi ir norādīti Likuma 1. pantā un tie visi atzīstami par leģitīmiem, jo ir vērsti uz demokrātiskās valsts iekārtas un sabiedrības drošības aizsardzību.

Likumprojekta otrajam lasījumam vairākas Saeimas frakcijas iesniedza priekšlikumus papildināt likumprojekta tvērumu, ierobežojumu piedalīties Saeimas darbā attiecinot ne tikai uz Saeimas un tās komisiju klātienēs sēdēm, bet arī uz attālinātajām sēdēm, kā arī paplašināt likuma mērķus.

Saeima atbalstīja šos priekšlikumus, un Likuma 1. pantā tika ietverti šādi mērķi: 1) nodrošināt sabiedrības veselības un drošības interesēm atbilstošu rīcību Covid-19 infekcijas izplatības apstākļos; 2) sekmēt uzticēšanos valstī īstenotajai Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības politikai; 3) solidarizēties ar pārējo valsts un pašvaldību institūciju, tajā skaitā kapitālsabiedrību, amatpersonām un darbiniekiem, nodrošinot taisnīgu attieksmi Covid-19 infekcijas izplatības mazināšanas pasākumu īstenošanā; 4) vairojot uzticēšanos valsts un pašvaldību institūciju, tajā skaitā Saeimas, darbībai.

17.1. Tātad viens no mērķiem, kā dēļ tika ierobežotas Saeimas deputāta tiesības piedalīties Saeimas un komisiju attālinātajās sēdēs, bija nodrošināt sabiedrības veselības un drošības interesēm atbilstošu rīcību Covid-19 infekcijas izplatības apstākļos. Saeimas atbildes rakstā norādīts, ka šis mērķis atbilst Satversmes 116. pantā noteiktajam leģitīmajam mērķim – sabiedrības drošības aizsardzība.

Satversmes tiesa jau atzinusi, ka strauja un nekontrolēta Covid-19 infekcijas izplatība ir saistīta ar būtiskiem visās sabiedrības apdraudējumiem, proti, nekontrolēta

Covid-19 infekcijas izplatība varēja izraisīt veselības aprūpes sistēmas pārslodzi un apdraudēt veselības aprūpes un ārstniecības pakalpojumu nepārtrauktību. Veselības aprūpes sistēmas pārslodzes novēršana ir svarīga visas sabiedrības labklājībai, jo no pienācīgas veselības aprūpes sistēmas funkcionēšanas ir atkarīga visu iedzīvotāju iespēja saņemt veselības aprūpi un tādējādi īstenot Satversmes 111. pantā ietvertās tiesības uz veselības aizsardzību ne vien pēc inficēšanās ar Covid-19, bet arī citu veselības traucējumu gadījumā (*sk. Satversmes tiesas 2022. gada 10. marta sprieduma lietā Nr. 2021-24-03 25.2. punktu*).

Slimību profilakses un kontroles centrs norāda, ka lielāko slogu veselības aprūpes sistēmai radīja ar Covid-19 sasirgušie pacienti, kas nebija uzsākuši vai pabeiguši vakcināciju. Smagas saslimšanas un attiecīgi hospitalizācijas risks nevakcinētām personām bijis 4,6 reizes augstāks nekā personām ar pabeigtu pamatvakcinācijas kursu. Tāpat arī smagas saslimšanas un tās letāla iznākuma risks nevakcinētām personām bijis 9,4 reizes augstāks nekā personām ar pabeigtu pamatvakcinācijas kursu. Kamēr nebija sasniegta pietiekama vakcinācijas pret Covid-19 aptvere, esot strauji pieaudzis vidēji smago un smago Covid-19 gadījumu skaits to cilvēku vidū, kuri vēl nebija uzsākuši vai pabeiguši vakcināciju pret Covid-19.

Apstrīdētajā normā ietvertais Pieteikuma iesniedzējas pamattiesību ierobežojums piedalīties Saeimas un tās komisiju attālinātajās sēdēs, bija vērsts uz vakcinācijas pret Covid-19 aptveres palielināšanu. Savukārt vakcinācijas aptveres palielināšanas mērķis, kā tiesas sēdē norādīja Slimību profilakses un kontroles centra pārstāvis, bija panākt to, lai samazinātos ar Covid-19 inficējušos personu skaits vai arī gadījumos, kad inficēšanās tomēr notikusi – slimības gaita būtu viegla un nevajadzētu ārstēties slimnīcā. Tādā veidā tika atvieglota slimnīcu noslodze un visa veselības aprūpes sistēma. Tātad apstrīdētajā normā paredzētā Pieteikuma iesniedzējas tiesību ierobežojuma piedalīties Saeimas un tās komisiju attālinātajās sēdēs, leģitīmais mērķis pēc būtības bija sabiedrības labklājības aizsardzība.

17.2. Saeima gan atbildes rakstā, gan tiesas sēdē pauda viedokli, ka iepriekš minētajam Pieteikuma iesniedzējas tiesību ierobežojumam bijuši arī tādi mērķi kā veicināt uzticēšanos Saeimas darbam un valstī īstenotajai Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības politikai, kā arī solidarizēties ar pārējo valsts un pašvaldību institūciju, tajā skaitā kapitālsabiedrību, amatpersonām un darbiniekiem.

Pieteikuma iesniedzēja norāda, ka šie mērķi ir politiski un nav atzīstami par tādiem, kas varētu būt par pamatu viņas pamattiesību ierobežošanai. Savukārt, pēc Saeimas ieskata, Covid-19 krīzi bijis iespējams pārvarēt, vairojot sabiedrības uzticēšanos valstī īstenotajai Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības politikai un solidarizējoties ar pārējo sabiedrību, un tas ir bijis galvenais apstrīdētās normas mērķis.

Atbildīgās komisijas vadītājs Juris Rancāns komisijas 2021. gada 2. novembra sēdē, kā arī tiesas sēdē vērsa uzmanību uz to, ka ļoti liela sabiedrības daļa nesaprot, kāpēc deputāti būtu nošķirami no citām sabiedrības grupām, kurām darba pienākumu pildīšanai bija jāuzrāda sertifikāts.

Valstī pastāvoša epidemioloģiskā situācija attiecas arī uz Saeimas deputātiem. Bija svarīgi tas, lai Saeima baudītu sabiedrības uzticēšanos un tās pārstāvji izrādītu solidaritāti ar sabiedrību Covid-19 krīzes pārvarēšanā. Taču Saeimai ir īpaši būtiska loma Latvijas konstitucionālajā iekārtā un – vēl jo vairāk – tai ir izšķiroša loma sabiedriskās dzīves jautājumu risināšanā krīzes situācijā. Šādā situācijā ir svarīga izsvērtu lēmumu pieņemšana, ko var panākt tikai tad, ja ikvienam deputātam ir iespēja paust savu viedokli. Arī Igaunijas Augstākā tiesa atzinusi, ka Igaunijas parlamenta deputātu dalība Covid-19 krīzes risināšanā ir vitāli svarīga (*sk. Igaunijas Augstākās tiesas 2021. gada 23. decembra sprieduma lietā Nr. 5-21-32 49.–50. punktu*).

Bez tam krīzes situācijā, pieņemot Saeimas deputāta tiesības ierobežojošas normas, var tikt apdraudēta Saeimas lemtspēja. Saeima tai piešķirto likumdevējuvaru īsteno, pieņemot tās kompetencē nodotus lēmumus savās sēdēs. Satversmes 23. pantā noteikts, ka Saeimas sēdes var notikt, ja tajās piedalās vismaz puse Saeimas locekļu. Atsevišķos gadījumos Satversmē noteiktas augstākas kvoruma prasības.

Kvoruma prasību ievērošana ir būtiska, lai Saeima būtu tiesīga savās sēdēs pieņemt lēmumus. Saeimas sēžu lemttiesīgumu nodrošina Saeimas deputātu dalība tajās. Saeimas sēde, kurā nav kvoruma, ir nelegitīma, tādēļ tajā nav iespējams nedz pieņemt lēmumus, nedz noturēt debates un izskatīt citus Saeimas sēdē izlemjamus jautājumus (*sk. Danovskis E. 23. panta komentārs. Grām: Balodis R. (zin. red.) Latvijas Republikas Satversmes komentāri. II nodaļa. Saeima. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2020, 379. lpp.*).

Tādējādi, kaut arī sabiedrības uzticēšanās Saeimai un valstī īstenotajai Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības politikai un solidarizēšanās ar sabiedrību Covid-19

krīzes pārvarēšanā ir būtiskas vērtības, tās tomēr nevar tikt atzītas par leģitīmu mērķi, lai ierobežotu Saeimas deputāta tiesības piedalīties Saeimas darbā. Turklāt šīs vērtības izskatāmajā gadījumā Saeima būtu varējusi nostiprināt, piemēram, Saeimai paužot nostāju, ka tā ir vienota ar pārējo sabiedrību Covid-19 krīzes pārvarēšanā.

Ņemot vērā minēto, Pieteikuma iesniedzējas pamattiesību ierobežojuma piedalīties Saeimas un tās komisiju attālinātajās sēdēs leģitīmais mērķis bija sabiedrības labklājības aizsardzība.

18. Noskaidrojot, vai pamattiesību ierobežojums ir samērīgs, Satversmes tiesa visupirms pārbaudīs, vai ierobežojums bija piemērots leģitīmā mērķa sasniegšanai. Lai to izdarītu, tiks izvērtēts, vai leģitīmais mērķis – sabiedrības labklājības aizsardzība – varēja tikt sasniegts, ierobežojot Pieteikuma iesniedzējas tiesības piedalīties Saeimas un tās komisiju attālinātajās sēdēs.

Ar apstrīdēto normu noteiktais pamattiesību ierobežojums bija vērsts uz vakcinācijas pret Covid-19 aptveres palielināšanu, tādējādi novēršot veselības aprūpes sistēmas pārslodzi. Valsts spēja nodrošināt ikvienam Satversmes 111. pantā ietvertās pamattiesības ir tieši atkarīga no veselības aprūpes sistēmas spējas sniegt personai, kurai radušies veselības traucējumi, medicīnisko palīdzību. Tā kā veselības aprūpes sistēmas resursi ir ierobežoti, pēkšņs un straujš pacientu skaita pieaugums var apgrūtināt veselības aprūpes sistēmas darbību vai pat vispār apdraudēt veselības aprūpes sistēmas funkcionēšanu (*sk. Satversmes tiesas 2022. gada 10. marta sprieduma lietā Nr. 2021-24-03 27. punktu*).

Pasaules Veselības organizācija atzinusi, ka vakcinācija ir viens no veiksmīgākajiem zināmajiem veselības aizsardzības pasākumiem (*sk. Pasaules Veselības organizācijas Pasaules vakcīnu rīcības plāna 2011–2020 5. un 12. lp. Pieejams: www.who.int*). Pasaules Veselības organizācija norādījusi arī to, ka vakcinācija ir efektīvākais veids, kā pasargāt sevi un visu sabiedrību kopumā no inficēšanās ar Covid-19 un īpaši smagas slimības gaitas vai pat nāves, kā arī novērst Covid-19 izraisīto kaitējumu (*sk. Pasaules Veselības organizācijas Pasaules Covid-19 vakcīnu stratēģijas mainīgajā pasaulē 2022. gada jūlija atjauninājuma 4. lp. Pieejams: www.who.int*). Arī Slimību profilakses un kontroles centrs norādīja, ka Latvijas epidemioloģiskās uzraudzības un starptautiski pieejamie zinātniskie dati liecina par

vakcinācijas izšķirošo nozīmi Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanā, smagu slimības formu un nāves gadījumu novēršanā.

No Slimību profilakses un kontroles centra apkopotajiem datiem izriet, ka līdz brīdim, kad Likums stājās spēkā, proti, 2021. gada 14. novembrim, pamatvakcinācijas pret Covid-19 aptvere bija 58,8 procenti. Pasaules Veselības organizācija norādīja, ka, lai aizsargātu cilvēkus no inficēšanās ar Covid-19, aizsargātu veselības aprūpes sistēmu un mazinātu jaunu Covid-19 variantu rašanos, proti, pārvarētu krīzi, nepieciešama vismaz 70 procentu iedzīvotāju vakcinācija (*sk. Pasaules Veselības organizācijas stratēģijas, lai sasniegtu globālu vakcināciju pret Covid-19 līdz 2022. gada vidum, 2.–3. lp. Pieejams: www.who.int*).

Vakcinācijas aptveres palielināšanas pasākumi bija vērsti uz to, lai samazinātu Covid-19 infekcijas izplatību un palēninātu tempu, kādā pieauga to ar Covid-19 inficējušos pacientu skaits, kuriem bija nepieciešama veselības aprūpe. Tiesībsargs viedoklī Satversmes tiesai un Rīgas Austrumu klīniskās universitātes slimnīcas pulmonologs, invazīvās pneimonoloģijas kabineta vadītājs Ainārs Zariņš tiesas sēdē norādīja, ka pat vienas personas vakcinācija varēja pozitīvi ietekmēt kopējo vakcinācijas pret Covid-19 aptveri valstī. Nepieļaujot strauju Covid-19 slimnieku skaita pieaugumu, esot bijis iespējams mazināt veselības aprūpes sistēmas pārslodzes risku.

Ņemot vērā minēto, likumdevēja izraudzītais līdzeklis – Pieteikuma iesniedzējas tiesību piedalīties Saeimas un tās komisiju attālinātajās sēdēs ierobežošana – bija piemērots leģitīmā mērķa – sabiedrības labklājības aizsardzība – sasniegšanai.

19. Izvērtējot to, vai izraudzītie līdzekļi ir nepieciešami leģitīmā mērķa sasniegšanai, Satversmes tiesa pārbauda, vai leģitīmo mērķi nevar sasniegt ar citiem, indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem, kuri būtu tikpat iedarbīgi (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2010. gada 7. oktobra sprieduma lietā Nr. 2010-01-01 14. punktu*).

Pieteikuma iesniedzēja tiesas sēdē norādīja, ka, vērtējot viņas tiesību ierobežojumu piedalīties Saeimas un tās komisiju attālinātajās sēdēs, Covid-19 tests neesot uzskatāms par alternatīvu līdzekli. Pieteikuma iesniedzēja nav norādījusi nevienu citu alternatīvu līdzekli, ar kuru, viņasprāt, būtu bijis iespējams sasniegt leģitīmo mērķi.

Arī Satversmes tiesa nekonstatē citu, Pieteikuma iesniedzējas tiesības mazāk ierobežojošu līdzekli.

Tādējādi leģitīmais mērķis – sabiedrības labklājības aizsardzība – nebija sasniedzams ar citiem, Pieteikuma iesniedzējas tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem.

20. Lai izvērtētu, vai Pieteikuma iesniedzējas tiesību ierobežojums piedalīties Saeimas un tās komisiju attālinātajās sēdēs, ir samērīgs, jāpārliciecinās arī par to, vai nelabvēlīgās sekas, kas personai radās minēto tiesību ierobežošanas rezultātā, nav lielākas par labumu, ko no tā guva sabiedrība kopumā. Tādējādi Satversmes tiesai jānoskaidro, kurai no līdzsvarojamām interesēm būtu piešķirama prioritāte (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2021. gada 27. maija sprieduma lietā Nr. 2020-49-01 29. punktu*).

Pieteikuma iesniedzēja uzskata: ja tauta ir ievēlējusi savu priekšstāvi un tas ieguvis Saeimas deputāta mandātu, tad esot būtiski nodrošināt tautas izvēles īstenošanu. Ja Saeimas deputātam liedz pildīt viņa amata pienākumus, tad tautai tiekot liegta tās priekšstāvja dalība likumdošanas procesā. Savukārt Saeima norāda, ka sabiedrības ieguvums no apstrīdētajā normā ietvertā ierobežojuma bijis lielāks nekā Pieteikuma iesniedzējas tiesībām nodarītais kaitējums. Turklāt apstrīdētā norma pēc būtības neesot liegusi Saeimas deputātei pārstāvēt tautu.

Tiesas sēdē Pieteikuma iesniedzēja norādīja, ka pat viena deputāta balss var būt izšķiroša lēmumu pieņemšanā Saeimā. Saeimas pārstāvis tiesas sēdē norādīja, ka ar apstrīdēto normu tika ierobežotas pašas būtiskākās Saeimas deputāta tiesības, tomēr uzsvēra, ka citas Pieteikuma iesniedzējas tiesības palikušas neskartas un viņa tās varējusi īstenot.

Lai noskaidrotu, vai ar apstrīdēto normu ir panākts taisnīgs līdzsvars starp sabiedrības ieguvumu un Pieteikuma iesniedzējas tiesību piedalīties Saeimas un tās komisiju attālinātajās sēdēs ierobežojumu, ir jāizvērtē, vai nelabvēlīgās sekas, kas Pieteikuma iesniedzējai radās viņas pamattiesību ierobežošanas rezultātā, nav lielākas par labumu, ko no šā ierobežojuma guva sabiedrība kopumā.

Saeima ir vienīgā vēlēšanu ceļā izveidota valsts varas konstitucionāla institūcija. Latvijas demokrātiskajā iekārtā Saeimai ir būtiska loma politiskajās debatēs. Saeimas

deputāti, pildot sava amata pienākumus, pārstāv tautu, vērš uzmanību uz tai aktuāliem jautājumiem un aizstāv tās intereses. Tādējādi ikviena deputāta tiesību īstenošana veicina efektīvu demokrātijas funkcionēšanu – likumdevēja leģitimitāti un viedokļu plurālismu parlamenta sastāvā atbilstoši suverēna paustajai gribai (*sal. sk. Satversmes tiesas 2019. gada 23. decembra sprieduma lietā Nr. 2019-08-01 19. punktu*). Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzinusi, ka parlaments ir demokrātiskas sabiedrības galvenā vērtība, kas ir būtisks politisko debašu forums un kas ietver arī parlamenta deputāta pienākumu pildīšanu (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas 2020. gada 22. decembra sprieduma lietā “Selahattin Demirtaş v. Turkey (Nr. 2)”*, pieteikums Nr. 14305/17, 382., 383. un 393. punktu). No minētā izriet, ka ikvienam Saeimas deputātam ir īpaša loma Latvijā kā demokrātiskā tiesiskā valstī. Arī tāds viedoklis, ko pauž tikai viens vai daži Saeimas deputāti, ir būtisks Saeimas darbā.

No izskatāmās lietas materiāliem izriet, ka Pieteikuma iesniedzēja saglabāja savu deputātes mandātu un viņai bija tiesības sagatavot un iesniegt priekšlikumus un uzdot jautājumus rakstveidā, tāpat viņai tika saglabātas arī tiesības sagatavot un iesniegt likumprojektus un Saeimas lēmumu projektus un sazināties ar vēlētājiem. Taču Saeimas deputāts var pārstāvēt tautu, tostarp paust tautas gribu, tikai tad, ja viņam tiek nodrošināta iespēja izmantot tās tiesības, kurām ir izšķiroša nozīme Saeimas deputāta darbā. Kaut arī Pieteikuma iesniedzējai daļa no deputāta tiesībām tika saglabāta, tomēr iespēja tās īstenot nav pielīdzināma deputāta tiesībām piedalīties Saeimas un tās komisiju sēdēs, runas tiesībām un tiesībām balsot.

Ņemot vērā minēto, Pieteikuma iesniedzējas tiesību ierobežojuma piedalīties Saeimas un komisiju attālinātajās sēdēs radītās nelabvēlīgās sekas bija lielākas par sabiedrības ieguvumu.

21. Satversmes tiesai izskatāmajā lietā jāizvērtē arī tas, vai Satversmes 101. panta pirmajai daļai atbilst no apstrīdētās normas izrietošais Pieteikuma iesniedzējas tiesību ierobežojums piedalīties Saeimas klātienēs sēdēs.

Satversmes tiesa šā sprieduma 17.1. punktā izvērtēja no apstrīdētās normas izrietošā Pieteikuma iesniedzējas pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi – sabiedrības labklājības aizsardzība –, un minētajā punktā izdarītie secinājumi ir vienlīdz

attiecināmi arī uz Pieteikuma iesniedzējas tiesību ierobežojumu piedalīties Saeimas klātienēs sēdēs.

No lietas materiāliem izriet, ka vēl viens mērķis, kura dēļ tika ierobežotas Pieteikuma iesniedzējas tiesības piedalīties Saeimas klātienēs sēdēs, bija epidemioloģiski drošu apstākļu nodrošināšana Saeimas telpās.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka no Satversmes 111. panta izriet valsts pienākums ievērot, aizsargāt un nodrošināt personas tiesības uz veselību. Pienākums nodrošināt tiesības uz veselību citstarp nozīmē to, ka valstij ir jāveic konkrēti pasākumi šo pamattiesību īstenošanai. Tas nozīmē valsts pienākumu aizsargāt vienu personu grupu no citas personu grupas darbību rezultātā radītas kaitīgas ietekmes uz veselību (*sk. Satversmes tiesas 2017. gada 19. decembra sprieduma lietā Nr. 2017-02-03 16. punktu un 2022. gada 10. marta sprieduma lietā Nr. 2021-24-03 25.1. punktu*).

Turklāt Latvijas konstitucionālajā iekārtā nav pieļaujama tāda situācija, ka valsts paliktu bez likumdevēju īstenojošās institūcijas. Tas ir īpaši svarīgi, lai tiktu nodrošināta stabila valsts funkciju izpilde. Ja tiek apdraudēta iespēja Saeimas sēdēs nodrošināt Satversmē izvirzītās kvoruma prasības, tad var tikt apdraudēta arī Saeimas spēja pildīt tai uzticētās likumdevēja funkcijas. Tādējādi bija būtiski aizsargāt arī ikvienu Saeimas deputātu no Covid-19 infekcijas pārneses personu savstarpējo kontaktu rezultātā.

Ņemot vērā minēto, secināms, ka no apstrīdētās normas izrietošais Pieteikuma iesniedzējas tiesību ierobežojums piedalīties Saeimas klātienēs sēdēs bija vērsts uz to, lai mazinātu Covid-19 infekcijas izplatību starp Saeimas deputātiem un darbiniekiem. Tādējādi šā ierobežojuma mērķis bija aizsargāt citu cilvēku tiesības.

Līdz ar to Pieteikuma iesniedzējas tiesību ierobežojuma piedalīties Saeimas klātienēs sēdēs leģitīmie mērķi bija sabiedrības labklājības un citu cilvēku tiesību aizsardzība.

22. Šā sprieduma 18. punktā Satversmes tiesa izvērtēja Pieteikuma iesniedzējas tiesību ierobežojuma piemērotību leģitīmā mērķa – sabiedrības labklājības aizsardzība – sasniegšanai. Šajā sakarā izdarītie secinājumi ir vienlīdz attiecināmi arī uz Pieteikuma iesniedzējas tiesību ierobežojumu piedalīties Saeimas klātienēs sēdēs. Atsevišķi Satversmes tiesai ir jāizvērtē tas, vai, ierobežojot Pieteikuma iesniedzējas

tiesības piedalīties Saeimas klātienēs sēdēs, varēja sasniegt leģitīmo mērķi – citu cilvēku tiesību aizsardzība.

Covid-19 izplatās ar nelielu pilienu starpniecību, kuri no cilvēka elpceļiem izdalās, viņam runājot, klepojot vai šķaudot (*sk., piemēram, Pasaules Veselības organizācijas 2020. gada 9. jūlija zinātnisko aprakstu “SARS-CoV-2 pārvešana: ietekme uz infekciju profilakses pasākumiem”*. Pieejams: www.who.int). Deputātu atrašanās Saeimas telpās nozīmē, ka viņi tieši kontaktējas gan cits ar citu, gan ar Saeimas darbiniekiem. Saeimai ir pienākums nodrošināt un aizsargāt gan deputātu, gan Saeimas darbinieku veselību.

Slimību profilakses un kontroles centrs norādīja, ka risks inficēties ar Covid-19 nevakcinētām personām esot trīs reizes augstāks nekā personām ar pabeigtu vakcinācijas kursu. Vakcinācija ļauj efektīvi samazināt inficēšanās gadījumu skaitu un novērst smagu slimības gaitu. Ar apstrīdētajā normā noteikto līdzekli varēja samazināt Saeimas deputātu un darbinieku risku inficēties ar Covid-19. Ja Saeimas telpās pulcējās tikai vakcinētas vai Covid-19 pārslimojušas personas, kurām izstrādājusies imunitāte pret šo infekcijas slimību, tad varēja tikt mazināts risks, ka nevakcinēts Saeimas deputāts varētu pārnest Covid-19 ierosinātāju vīrusu un nodot to deputātiem un darbiniekiem, kuri bija vakcinējušies vai pārslimojuši Covid-19. Tādējādi varēja mazināt arī iespējamību, ka Saeimas deputāti inficējas ar Covid-19, nespēj piedalīties Saeimas sēdēs un tādējādi tajās nav kvoruma. Tā kā Saeimas spēja funkcionēt ir tieši atkarīga no deputātu spējas piedalīties Saeimas sēdēs, tad, mazinot varbūtību, ka vakcinētie deputāti Saeimas telpās nonāk tiešā kontaktā ar deputātu, kuram nav sertifikāta, tika nodrošināta Saeimas spēja funkcionēt.

Līdz ar to likumdevēja izraudzītais līdzeklis – Pieteikuma iesniedzējas tiesību piedalīties Saeimas klātienēs sēdēs ierobežošana – bija piemērots leģitīmo mērķu – sabiedrības labklājības un citu cilvēku tiesību aizsardzība – sasniegšanai.

23. Satversmes tiesai ir jāpārbauda, vai nepastāv alternatīvi līdzekļi, kas Pieteikuma iesniedzējas tiesības piedalīties Saeimas klātienēs sēdēs būtu ierobežojuši mazāk. Satversmes tiesa vērtēs, vai visi iepriekš identificētie leģitīmie mērķi nevarēja tikt sasniegti ar kādu mazāk ierobežojošu, bet tikpat efektīvu līdzekli.

Prezidijs ir tā Saeimas institūcija, kas līdztekus Satversmē tieši paredzētajām funkcijām ir tiesīga noteikt Saeimas darbību un iekšējo kārtību tiktāl, ciktāl Saeimas kārtības rullis vai cits likums Prezidiju uz to pilnvaro (*sk. Satversmes tiesas 2021. gada 12. marta sprieduma lietā Nr. 2020-37-0106 24.2.1. punktu*). Likuma 6. pants noteica, ka Saeimas Prezidijs ne retāk kā reizi divos mēnešos kopš Likuma spēkā stāšanās dienas izvērtē Likumā noteikto ierobežojumu saglabāšanas nepieciešamību.

Likumprojektā bija ietverts Saeimas Prezidija uzdevums regulāri sekot līdzi epidemioloģiskajai situācijai valstī un izvērtēt Saeimas deputātiem likumā noteikto papildu prasību turpmākas saglabāšanas nepieciešamību. Saeima šo uzdevumu Prezidijam noteica, lai nodrošinātu to, ka Saeimas deputātu tiesību ierobežojumi tiek saglabāti tikai tik ilgi, cik ilgi tie nepieciešami.

No lietas materiāliem izriet, ka Saeimas Prezidijs šo izvērtējumu veica 2022. gada 13. janvāra un 15. marta sēdēs. 2022. gada 15. marta sēdē tika konstatēts, ka epidemioloģiskā situācija Latvijā ir būtiski uzlabojusies, kā arī ir būtiski mainīts nodarbinātības regulējums, ievērojami samazinot to nodarbināto kategoriju skaitu, kuriem nepieciešams sertifikāts. Tika secināts, ka ar 2022. gada 1. aprīli Likumu varētu atzīt par spēku zaudējušu. 2022. gada 24. martā Saeima pieņēma likumu, ar kuru atzina, ka Likums zaudē spēku 2022. gada 1. aprīlī.

Ar Ministru kabineta 2021. gada 9. oktobra rīkojumu Nr. 720 “Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu” bija noteikts, ka ārkārtējā situācija izsludināma no 2021. gada 11. oktobra līdz 2022. gada 28. februārim. 2022. gada 1. martā šis rīkojums zaudēja spēku. Tātad ārkārtējā situācija tika izbeigta ar 2022. gada 1. martu.

No Ministru kabineta 2022. gada 15. februāra noteikumu Nr. 127 “Grozījumi Ministru kabineta 2021. gada 28. septembra noteikumos Nr. 662 “Epidemioloģiskās drošības pasākumi Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanai”” anotācijas izriet, ka Ministru kabinets jau 2022. gada februāra vidū, ņemot vērā ekspertu viedokļus, bija prognozējis, ka februāra beigās–marta sākumā būs novērojama situācijas stabilizācija un pakāpeniski mazināsies saslimstība, tā ka pēc 2022. gada 28. februāra, ja tiks atcelta ārkārtējā situācija, varēs atcelt arī lielu daļu ārkārtējās situācijas laikā spēkā esošo epidemioloģiskās drošības pasākumu.

Līdz ar ārkārtējās situācijas izbeigšanu no 2022. gada 1. marta tika atcelta lielākajai daļai nodarbināto izvirzītā prasība pēc sertifikāta. Šī prasība līdz 2022. gada

31. martam tika saglabāta četrām nodarbināto grupām: 1) pedagogiem un bērnu uzraudzībā nodarbinātajiem; 2) sociālajā aprūpē nodarbinātajiem; 3) veselības aprūpē nodarbinātajiem; 4) publiskajā sektorā nodarbinātajiem, kuri ikdienā apkalpo klientus.

Saeimas pārstāvis un Latvijas Universitātes Medicīnas fakultātes vadošā pētniece *Dr. iur., MD Solvita Olsena* tiesas sēdē norādīja, ka arī pēc tam, kad valstī vairs nebija ārkārtējās situācijas, tomēr joprojām saglabājusies nepieciešamība nodrošināt Likuma 1. pantā noteikto mērķu sasniegšanu. Kā Satversmes tiesa jau iepriekš ir atzinusi, tas, ka valstī nav izsludināta ārkārtējā situācija, vēl nenozīmē, ka vairs nepastāvētu tādi būtiski draudi personu veselībai un labklājībai, kuru novēršanai nepieciešama steidzama valsts rīcība (*sk. Satversmes tiesas 2022. gada 10. marta sprieduma lietā Nr. 2021-24-03 24.3. punktu un 2022. gada 26. maija sprieduma lietā Nr. 2021-33-0103 21.4. punktu*). Taču tas nenozīmē, ka likumdevējs varētu uz valstī vērojāmām situācijas izmaiņām reaģēt novēloti un nekonsekventi. Formāla Likuma prasību izpildīšana varēja novest pie tā, ka rīcība ir novēlota.

Likumdevējam, arī ar Saeimas Prezidija starpniecību, bija pienākums uz situācijas izmaiņām saistībā ar Covid-19 krīzes pārvarēšanu reaģēt bez kavēšanās. Covid-19 krīzes apstākļos bija nepieciešama koordinēta valsts varas institūciju rīcība. Turklāt bija jāņem vērā katra Saeimas deputāta īpašā loma demokrātiskā tiesiskā valstī un tas, ka ar apstrīdēto normu tika ierobežotas tādas Saeimas deputāta tiesības, kurām ir izšķiroša nozīme Saeimas deputāta darbā. Nav izskaidrojuma tam, kāpēc likumdevējs apstākļos, kad jau varēja prognozēt situācijas stabilizāciju un pakāpenisku saslimstības ar Covid-19 mazināšanos, nereaģēja pietiekami savlaicīgi un neizvērtēja Saeimas deputāta tiesību ierobežojuma saglabāšanas nepieciešamību.

Turklāt prasība pēc sertifikāta līdz 2022. gada 31. martam tika saglabāta tikai tajās nozarēs, kurās darbs ir saistīts ar ciešiem cilvēku savstarpējiem kontaktiem, kuri atkal varētu novest pie nopietna Covid-19 uzliesmojuma. No lietas materiāliem neizriet un arī Saeimas pārstāvis tiesas sēdē nesniedza argumentus par to, ka Saeimas deputāta pienākumu izpildei būtu tāds raksturs, ko varētu atzīt par objektīvu pamatojumu tam, lai Pieteikuma iesniedzējas tiesību ierobežojumu saglabātu mēnesi ilgāk nekā lielākajai daļai citu nodarbināto noteiktos tiesību ierobežojumus.

Vēl jo vairāk, Saeimas Prezidijs 2022. gada 28. februārī, ņemot vērā epidemioloģisko situāciju valstī, nolēma, ka no 2022. gada 3. marta Saeima sanāk uz

sēdēm klātienē. Tātad Saeimas Prezidijs jau 2022. gada 28. februārī epidemioloģisko situāciju Latvijā bija novērtējis kā pietiekami drošu un stabilu, lai Saeima sanāktu uz sēdēm klātienē. Kā izriet no tiesas sēdē paustā, no 2022. gada 3. marta bija noteikti zināmi epidemioloģiskās drošības pasākumi, proti, bija spēkā prasība Saeimas telpās lietot medicīnisko masku un ievērot distanci starp personām. Tādējādi pati Saeima bija atzinusi, ka ir iespējams epidemioloģiskās drošības prasības mīkstināt.

Tāpat no Slimību profilakses un kontroles centra un Veselības ministrijas sniegtās informācijas izriet, ka vakcinācijas pret Covid-19 aptvere 2022. gada martā bija ievērojami uzlabojusies un sasniegusi 68,9 procentus. Kā tiesas sēdē norādīja Slimību profilakses un kontroles centra pārstāvis, tas, ka atsevišķi saslimstības rādītāji 2022. gada martā bija pieauguši, esot izskaidrojams ar Covid-19 varianta *Omikron* izplatību. Turklāt ar to inficētajām personām slimība lielākoties izpaudusies vieglākā formā, tā ka nebija nepieciešama ārstēšanās slimnīcā. Tātad laikā, kad atbildīgās institūcijas vairs nesaskatīja nepieciešamību saglabāt tikpat stingras epidemioloģiskās drošības prasības, kādas tās bija 2021. gada rudenī, nebija saskatāms arī objektīvs pamats joprojām ierobežot Saeimas deputāta tiesības piedalīties Saeimas klātienē sēdēs.

Līdz ar to leģitīmie mērķi – sabiedrības labklājības un citu cilvēku tiesību aizsardzība – varēja tikt sasniegti ar citu, Pieteikuma iesniedzējas tiesības mazāk ierobežojošu, bet tikpat efektīvu līdzekli.

Tādējādi apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 101. panta pirmajai daļai.

24. Tā kā apstrīdētā norma atzīta par neatbilstošu Satversmes 101. panta pirmajai daļai, vairs nav nepieciešams izvērtēt šīs normas atbilstību Satversmes 96. pantam.

25. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 32. panta trešo daļu tiesību norma, kuru Satversmes tiesa atzinusi par neatbilstošu augstāka juridiska spēka tiesību normai, uzskatāma par spēkā neesošu no Satversmes tiesas sprieduma publicēšanas dienas, ja Satversmes tiesa nav noteikusi citādi. Savukārt šā likuma 31. panta 11. punkts paredz Satversmes tiesas tiesības spriedumā norādīt brīdi, ar kuru šāda tiesību norma zaudē spēku.

Apstrīdētā norma ir zaudējusi spēku. Tomēr Pieteikuma iesniedzēja lūgusi Satversmes tiesu to atzīt par spēkā neesošu no viņas pamattiesību aizskāruma rašanās brīža.

Izmantojot Satversmes tiesas likuma 31. panta 11. punktā piešķirtās tiesības, Satversmes tiesai lietās, kas ierosinātas pēc konstitucionālās sūdzības, pēc iespējas jānovērš personas pamattiesību aizskārums (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2020. gada 12. novembra sprieduma lietā Nr. 2019-33-01 15. punktu*).

Pieteikuma iesniedzējas tiesību ierobežojums ietekmēja ne tikai viņas tiesības piedalīties Saeimas un tās komisiju sēdēs, bet arī Satversmes 33. pantā ietvertās tiesības saņemt atlīdzību par Saeimas deputāta pienākumu pildīšanu. Apstrīdētās normas atzīšana par spēku zaudējušu no Pieteikuma iesniedzējas pamattiesību aizskāruma rašanās brīža ir vienīgā iespēja aizsargāt viņas pamattiesības. Tādēļ attiecībā uz Pieteikuma iesniedzēju apstrīdētā norma atzīstama par spēkā neesošu no 2021. gada 15. novembra, kad viņai tika liegtas tiesības pilnvērtīgi piedalīties Saeimas darbā.

Nolēmumu daļa

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 30.–32. pantu, Satversmes tiesa

nosprieda:

atzīt likuma “Par pagaidu papildu prasībām Saeimas deputātu un pašvaldības domju deputātu darbam” 2. pantu par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 101. panta pirmajai daļai un attiecībā uz Pieteikuma iesniedzēju par spēkā neesošu no 2021. gada 15. novembra.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams.

Spriedums stājas spēkā tā pasludināšanas brīdī.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs

Aldis Laviņš